

**Bir Alan Araştırması:
İstanbul'da Yaşayan
Trans Kadınların Sorunları**

Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği

Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği

Kâtip Çelebi Mah. Tel Sok. 28/5

Beyođlu-İstanbul

Ofis: 0 212 245 70 68

Danışma hattı: 0 212 244 57 62

www.lambdaistanbul.org

lambda@lambdaistanbul.org

Çalıřmada emeđi geçenler

Ön alıřma:

İzlem, Sedef, Serap, Yeřim

Soruların hazırlanması:

Belgin, Cansel, Gül, İzlem, Özlem, Sedef, Serap, Seyhan, Yeřim

Anketörler:

Belgin, Cansel, Ece, Eylem, Gül, Özlem, Seyhan

Veri girişi:

Didem, İzlem, Yeřim, Yusuf

Yayına hazırlayanlar:

Eylem, Fırat, Gizem, İzlem, Öner, Özlem Ç, şevval, Yeřim

1. Baskı: 2010

Kapak ve Sayfa Tasarımı:

Gölru Höyük

Baskı:

Punto Baskı Çözümleri Tic. Ltd. řti.

Halaskargazi Cad. Sait Kuran İş Merkezi No:301 K:5 Osmanbey şişli / İstanbul

“İT İTİ ISIRMAZ!”

**Bir Alan Araştırması:
İstanbul’da Yaşayan Trans Kadınların Sorunları**

Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği

İçindekiler

Başlarken 07

Katılımcı Profili 09

Toplumsal Ayrımcılık 12

Gacıvari Dolaşmanın Önündeki Engeller 12

Göç 13

Evlilik Baskısı 16

Geneleve Götürülme 17

İntihar 17

Açılmak 20

Kimliğe Dair 20

Kimliğini Gizlemeye Dair 22

Çevreden ve Aileden Kimlikle İlgili Alınan Tepkiler/Önyargılar 22

Kimliklerini Gizlemek İçin Yapmak Zorunda Kaldıkları 24

Şiddet 25

Kurumsal Ayrımcılık 32

Resmî Evrakların Alınmasında Cinsel Kimlik Nedeniyle Yaşanan Sorunlar 32

Eğitim/Yurt 32

Çalışma Hayatı 34

Emniyet Güçleri, Gözaltı Süreçleri, İhlal Davaları 36

Sağlık 41

Ameliyat 42

Psikoloji/Psikiyatri 44

Askerlik 46

Emniyet Güçlerinin Kimi Uygulamalarına Karşı Haklarımız 50

Çiçekler de Binbir Çeşit: Benim ve Kızımın Hikayesi 54

Kendi olmanın bedelini yaşamlarıyla ödemiş trans kadınlara ithaf olunur...

Başlarken...

2008 yılında bir grup eşcinsel, biseksüel, travesti ve transseksüel kadın bir araya geldik, çalışmanın tohumlarını ektik. Amacımız, kendisini travesti ve transseksüel (trans kadınlar) olarak tanımlayan kadınların sorunlarını görünür kılmaktı. Zamanla sayımız çoğaldı, yeni kadınlar da çalışmamıza dâhil oldu, serpildik, yeşerdik. Beraber yaşanan sorunları konuştuk, bunları yazdık. Trans kadınlar öylesine sert ve ağır yaşam şartlarıyla karşı karşıydılar ki, yazdıklarımızı sorulaştırmaya sayfalar yetmedi. En temel sorun alanlarını belirlemeye çalıştık. Buna rağmen soru sayımız 93'ün altına inmedi.

Sorularımızı alt alta yazdık, bazıları açık bazıları kapalı uçluymuştu, yöntemimiz anket olsun dedik. Katılımcılarımızı aramaya koyulduk. Lambda'ya gelip giden trans kadınlara, onların arkadaşlarına, arkadaşların arkadaşlarına, katılmak isterler mi, diye sorduk. Kendisini travesti veya transseksüel olarak tanımlayan kadınlarla anketimizi yaptık. Katılımcılarımızın bazıları gacıvari, bazıları maskülendi. Bizim için önemli olan kişinin nasıl görüldüğü değil, kendisini nasıl gördüğü ve tanımladığıydı. Anket katılımcılarımıza bu bakış açısıyla ulaştık.

Anketler uygulandı, veriler kayda geçildi, sonuçlar analiz edildi ve işte kitap karşınızda. Bu esnada çok konuştuk, çok koşturduk, çok yorulduk. Bu çalışmaya en çok da trans kadınlar kafa yordu, emek harcadı, ter döktü. Bu kitap, trans kadınların yaşadıklarını anlatmaya sadece bir damla katkı sunabilir. Yaşananlar çok yoğun, yaşananlar çok acı... Sorun; transfobi.

Daha gözümüzü ilk açtığımızda başlamıştı o. Her birimiz, daha en başında bile pembe-ler, mavilerdik. Oynayalım diye aldıkları oyuncakları hiç sormadılar bize. Çünkü erkek adam kamyonla, kız çocuk bebekle oynardı. Ama hiç sormadılar bize "sen hangisini istersin" diye. Sorsalardı belki söyledik "anne ben kamyon istemiyorum, baba ben pantolon giymek istemiyorum, teyze ben makyaj yapmak istiyorum, ayna ben kendim olmak istiyorum"...

Kendi olmanın bedelini ağır ödüyor trans kadınlar. Bu bedel bazen para, tendeki yaralar, ruhtaki bereler ve bazen de ne yazık ki hayatlar oluyor. Kimi zaman sokakta yürümek dahi bir külfet oluyor. Ne de olsa polise göre toplum ahlakını kirletiyor trans kadınlar; trafiği aksatıyorlarmış, oralarını buralarını açıyorlarmış! Öyle diyor polis. Karakollarda boş kâğıtlar imzalatılıyor zorla; gerisini sen doldur polis amca! Kapılar kırılıyor, evlere biber gazı atılıyor, yaka paça insanlar evlerinden, insanlıklarından çıkarılıyor. Hani bazen yaşamak bile külfet oluyor cinsinden! Sorduk, "size şiddet uygu-

08

layan polislerden şikâyetçi misiniz?" diye. "Şikâyetçiyiz ama ne yapalım; it iti ısırılmaz" dediler, aldık cevabımızı! Madem böyle, polisin şiddetini kitabın adıyla da açık edelim dedik. Kitabımızın adı "İt iti ısırılmaz" oldu.

İş bulamıyor trans kadınlar. "O biçim" halleriyle nasıl iş bulsun trans kadınlar a dostlar! Yoksa eğitimleri mi yok, yeteneksizler mi, çalışmayı mı istemiyorlar! Para kazanmak, karnını doyurmak, güzelleşmek, barınmak gerek. İş bulamıyor trans kadınlar, seks işçiliği yapıyorlar. Seks işçiliği kötü bir şey olduğundan değil ama yapmak zorunda bırakıldıklarından, bir şans tanınmadığından, "namuslarıyla" seks işçiliği yapıyorlar. Polisin baskısı yetmezmiş gibi bir de müşterisinden şiddet görüyor trans kadınlar. Yatakta sevgi kelebeği, sokakta cellât kesiliyor müşteri abi! Hiç tanımadıkları insanın, otobüste şoförün, takside taksicinin, restoranda garsonun nefret saçan sesini, öfke dolu bakışlarını yaşıyor trans kadınlar.

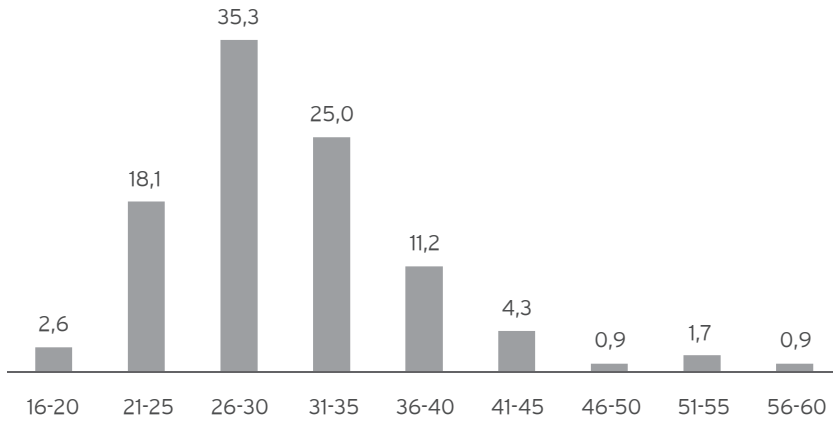
Öldürülüyor trans kadınlar, ama üç kuruş için ama üç kuruşluk namus uğruna...

Katılımcı Profili

Araştırmaya İstanbul'da ikamet eden 116 trans kadın katıldı. Katılımcılara erişebilmemiz, trans kadınların görünürlüklerine çok bağlı olduğu için, öyle ya da böyle çeşitli yerlerde kimliğini gizlemeyen trans kadınlara ulaşabildik. Dolayısıyla araştırmanın sonuçlarını okurken, cinsiyet kimliğini ifade edebileceği topluluklara erişimi olan trans kadınlarla yapılan görüşmelerden oluştuğunu akılda tutmakta fayda var.

Katılımcıların en yoğun bulunduğu yaş aralığı 26-30 yaş (%35,3), 31-35 yaş (%25) ve 21-25 yaş (%18,1). Anket katılımcılarının çoğunluğunun 21-35 yaş aralığında genç nüfusa dâhil kimseler olduğu söylenebilir.

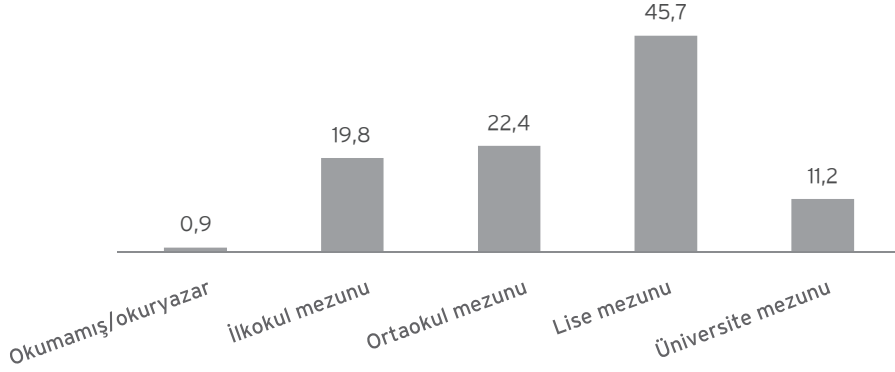
Yaş aralıklarına göre yüzdeler

Eğitim durumunda, en yüksek yüzdeyle (%45,7) katılımcılar lise mezunuyken, bu oran Türkiye İstatistik Kurumu verilerine⁰¹ İstanbul'da lise mezunu oranının (%21,38) oldukça üstündedir. Görüştüğümüz ilk okul mezunu trans kadınların oranı %19,8 iken İstanbul'da ilkokul mezunu oranı %33,5'tir. Özetle, araştırmaya katılan kişilerin eğitim seviyesinin İstanbul genelinin üstünde olduğu söylenebilir.

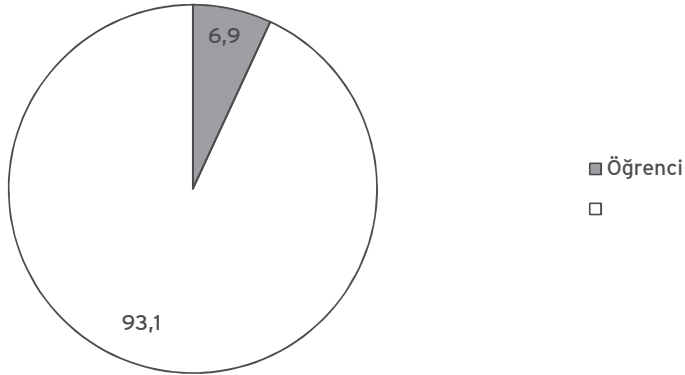
⁰¹ T. C. Başbakanlık, Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Veri Tabanı 2008 İstanbul verisi, 15 yaş üzeri eğitim durumu.

10 Eğitim düzeyine göre yüzdeler

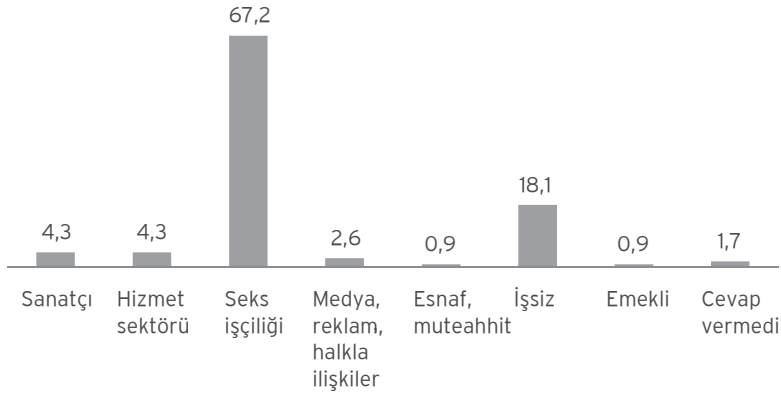
Katılımcıların %6,9'u öğrenci, büyük çoğunluğu çalışan kişilerden oluşuyor.

Öğrencilerin yüzdesi

Ankete katılan trans kadınlara yaptıkları iş sorulduğunda %67,2'si seks işçiliği yaptığını ve %18,1'i de işsiz olduğunu söyledi. Araştırmanın seks işçiliği ve çalışma hayatı ile ilgili olan bölümünde bulunan "halen seks işçiliği yapıyor musunuz" sorusuna ise 96 kişi (%82,8) evet yanıtını verdi. Halen seks işçiliği yapanların %15,3'ü işsiz olduğunu belirtmiş. İlerleyen kısımda seks işçiliği yaptığını söylediği halde, yapılan iş kısmında 1 kişi sanatçı, 2 kişi hizmet sektörü, 1 kişi medya ve halkla ilişkiler maddelerini seçmişler, 1 kişi cevap vermemeyi tercih etmiş. Bunun nedenini seks işçiliğini bir meslek olarak algılamamaları olabilir.

Yapılan işlere göre yüzdeler

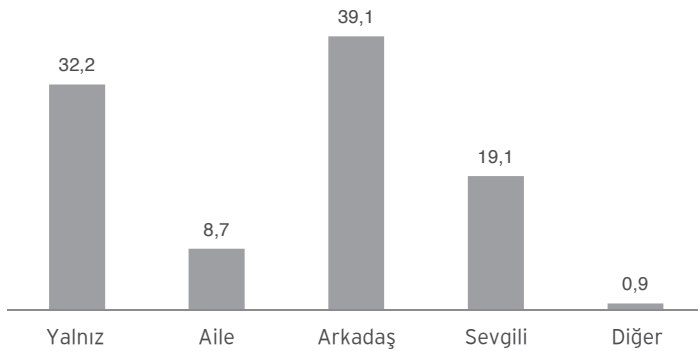
Görüşmecilerin %32,8'i 1000-2000 YTL, %20,7'si 401-1000 YTL net gelirinin olduğunu ifade etti.

Net gelir yüzdeleri

Katılımcıların %39,1'i arkadaşlarıyla, %32,2'si yalnız, %19,1'i sevgiliyle ve %8,7'si ailesiyle beraber yaşıyor.

Birlikte yaşadıkları kişilere göre yüzdeler

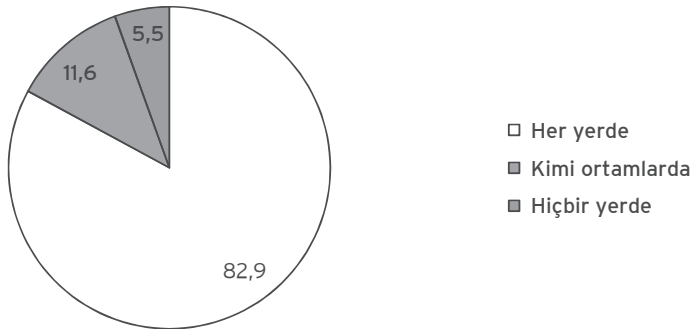
Toplumsal Ayrımcılık

Gacıvari Dolaşmanın Önündeki Engeller

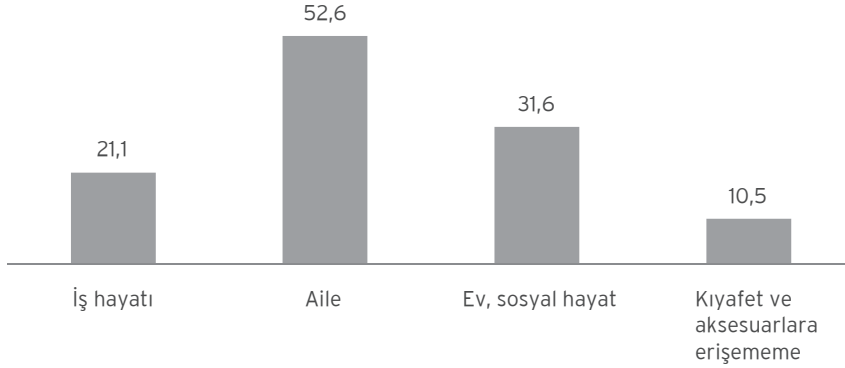
“Gacıvari”, trans kadın kültüründe “kadınsı”, “kadın görünümünde” gibi anlamlara geliyor. Çoğu trans kadın için kimliğini gacıvari bir biçimde tecrübe etmek, var oluşunun önemli bir kısmı. Trans kadınlar, toplumda temel olarak cinsiyetlerini ifade ettikleri için sorun yaşıyorlar. Buna karşın ankete katılan 5 kişi, gacıvari dolaşmak isteğine sahip olmadığını belirtti. Gacıvari dolaşmak isteyenlerin %82,9’u her yerde bu şekilde bulunabiliyor. %5,5’i ise hiç bir ortamda bu şekilde kendini ifade edemiyor. Geri kalan %11,6 da yalnızca belli ortamlarda gacıvari dolaşabiliyor.

Çoğu trans kadın için gacıvari var oluş o kadar temel ve vazgeçilmez ki, tüm baskılara, dışlanmaya karşın yine de araştırmaya katılan her beş kişiden dördü her türlü ortamda gacıvari olarak yer alıyor. Katılımcıların %17,1’in kendini istediği gibi ifade edemediğini belirtti. Gacıvari dolaşmanın önündeki başlıca engelin, cinsiyet kimliğini aileden gizlemek olduğunu görüyoruz. Kendini kısıtlamak durumunda kalanların %52,6’sı buna sebep olarak aile ya da partnerlerini gösteriyor. Diğer sebepler ise %31,6’yla ev ve sosyal hayat, %21,1’le iş, %10,5’le kimliğini yaşayabileceği kıyafet ve aksesuarlara erişimi olmaması.

Gacıvari dolaşmak isteyenlerin (111 kişi, %95,7) bunu yapabildikleri ortamlara göre yüzdeler

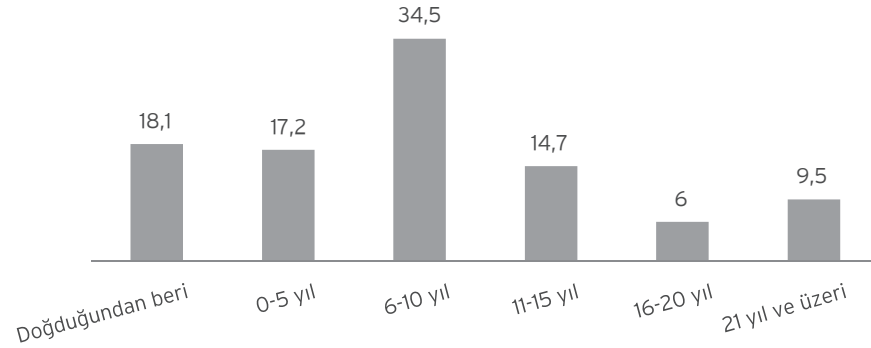
Dilediği her yerde gacıvari dolaşamayanların (19 kişi, %17,1'i) engellenme sebeplerine göre yüzdeleri

Göç

Katılımcıların "Kaç yıldır İstanbul'dasınız?" sorusuna verdikleri yanıtlara bakıldığında, %18,1'i doğduğundan beri, %17,2'si 0-5 yıldır, %34,5'i 6-10 yıldır, %14,7'si 11-15 yıldır, %6'sı 16-20 yıldır, %9,5'i ise 21 ve üzeri yıldır İstanbul'da yaşıyor. Bunun anlamı katılımcıların %81,9'u İstanbul'a göç etmiş.

Dilediği her yerde gacıvari dolaşamayanların (19 kişi, %17,1'i) engellenme sebeplerine göre yüzdeleri

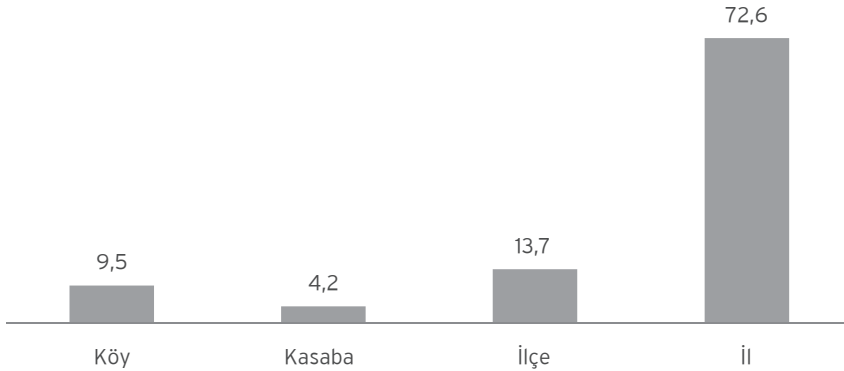

İstanbul'a sonradan gelen katılımcıların daha önce hangi yerleşim merkezinden geldiklerine bakıldığında ise, %9,5'inin köyden, %4,2'sinin kasabadan, %13,7'sinin ilçeden, %72,6'sının da illerden geldikleri görülüyor. Burada yerleşim merkezi açısından başka bir il merkezinden İstanbul'a göçün daha yüksek oranda olduğu dikkat çekiyor.

14 Türkiye’de yerleşim merkezlerinde yaşama istatistikleri ile karşılaştırıldığında, 2007, 2008 ve 2009 yılı istatistiklerine göre Türkiye nüfusunun sırasıyla %70,5’i, %75’i ve %75,5’i i il ve ilçe merkezlerinde yaşıyor. Araştırmada İstanbul’a il ve ilçe merkezlerinden göç etmiş kişilerin oranı %86,3. Her ne kadar trans kadınların İstanbul’a göç ettikleri tarihler doğrudan 2007⁰², 2008⁰³, 2009⁰⁴ değilse de (İstanbul’da geçirilen sürelerdeki çeşitliliğe bakarak), daha önceki yıllarda gelenler açısından, geliş yıllarına göre Türkiye il ve ilçe nüfusunun bu tarihlerdekine göre daha az olduğunu biliyoruz. Bu durumda İstanbul’a göçle gelen trans kadınların daha çok il ve ilçelerden geldiğini söyleyebiliriz.

Nüfusunun dörtte üçünün il merkezlerinde yaşadığı bir ülkede İstanbul’a göç eden katılımcıların büyük çoğunluğunun il merkezinden gelmiş olması istatistiksel olarak anlamlı bir bilgi. Ancak, İstanbul’da yaşayan tüm trans kadınlara ulaşamamış olunması, hangi yerleşim merkezlerinden yoğunlukla göç edildiği bilgisini düşünürken göz önüne alınmalı. Dikkate değer bir diğer olasılık da özellikle şehir merkezlerinde yaşayan trans kadınların metropollere erişim konusunda köy ve kasabalarda yaşayan trans kadınlara oranla daha avantajlı konumda olabilmeleri. Bu olasılıktan bahsederken bir yandan da şehir merkezi ya da kasaba olmanın trans bireylerin ayrımcılığa uğramasında bir fark oluşturmadığı, hatta birçok şehir merkezinin kanunen öyle sayılmasa da trans kadınlar için bir kasaba gibi olduğunu da gözden kaçırmamak gerekiyor.

**İstanbul’a başka yerden gelenlerin (95 kişi, %85,9)
daha önce en çok yaşadıkları yerleşim merkezi türüne göre yüzdeler**

⁰² T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 Nüfus Sayımı Sonuçları, 21 Ocak 2008, Sayı:9, <http://www.scribd.com/doc/1250825/TUK-Adrese-Dayal-Nufus-Kayt-Sistemi-2007-Nufus-Saym-Sonuclar>

⁰³ T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2008 Nüfus Sayımı Sonuçları, 26 Ocak 2009, Sayı:14, <http://www.tuik.gov.tr/OncekiHBArama.do?islem=postmyChoice>

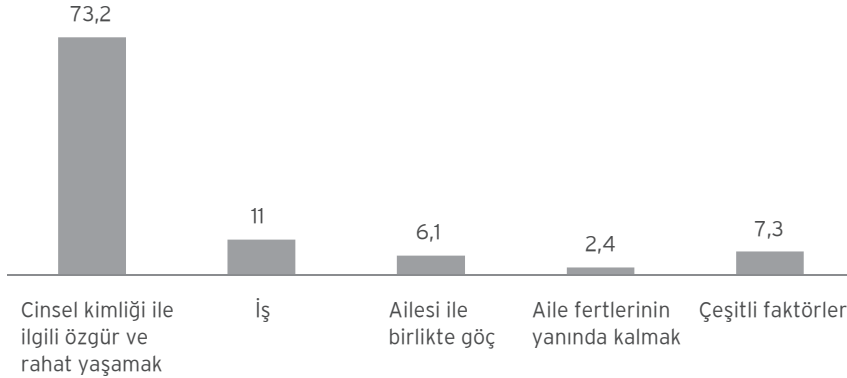
⁰⁴ T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2009 Nüfus Sayımı Sonuçları, 25 Ocak 2010, Sayı: 15, <http://www.tuik.gov.tr/OncekiHBArama.do?islem=postmyChoice>

Göç, trans kadınlar için neredeyse kaçınılmaz bir olgu olarak önümüzde duruyor. Metropollerin birçok yaşamsal ihtiyaca ulaşma ve yeni bir hayat kurmaya açık olanakları, trans kadınların küçük yerleşim merkezlerinden büyük şehirlere göçünü neredeyse zorunlu kılıyor. “İstanbul’a neden geldiniz?” sorusuna yanıt veren bir trans kadının çok çarpıcı bir biçimde söylediği gibi “*Burada kaybolma şansım var, orada yaşamama şansım yok*”.

İstanbul’a göç eden trans kadınların (95 kişi, tüm katılımcıların %81,9’u) %86,3’ü (82 kişi) İstanbul’a gelme nedenlerinin sorulduğu soruya yanıt verenlerin %73,2’si (60 kişi) İstanbul’a gelme nedenlerini özgür ve rahat yaşamak, bulunduğu il, ilçe veya kasabada rahat yaşayamamak, trans kimliklerini, cinselliklerini yaşamak ve en önemlisi de aile ve çevre baskısından kurtulmak olarak belirtmiş. Katılımcıların %6,1’i (5 kişi) ailesi ile birlikte İstanbul’a göç ettiklerini, %2,4’ü (2 kişi) ise aile fertlerinden birinin yanında kalmak için İstanbul’a geldiğini ifade etmiş. Türkiye’nin sosyo-politik gerçeğini göz önüne aldığımızda, trans kadınları İstanbul’a taşıyan en önemli etmenin kimlikleri olduğunu görüyoruz.

Katılımcıların %11’i iş nedeniyle veya çalışmak için İstanbul’a geldiklerini ifade ederken, 1 kişi gezmek için, 1 kişi de üniversite için İstanbul’a geldiğini söylemiş. 4 kişi ise farklı sebeplerden bahsetmiş (“*Ankara travesti ortamında yaşadığım sıkıntılar*”, “*Erkek arkadaşım ile yaşadığım problemler*”, “*Hasımlarımız yüzünden*”, “*Yaşadığım ilde aşırı polis baskısı olduğundan*”).

İstanbul’a göçle gelenlerin arasından gelen 82 kişinin (%86,3) göç etme gerekçelerine göre yüzdeler

İstanbul’a geldikten sonra yaşanan sorunlara ilişkin sorulara ise 95 katılımcının %41’i cevap vermiş. Cevap verenlerin tümü öncelikle barınma ve para kazanma konusunda sıkıntı yaşadığını ifade etmiş. Bu soruya cevap veren katılımcıların hepsi geldiklerinde değişen sürelerde barınma sorunu yaşadıklarını ve bir süre ya başka insanların yanında kalarak ya da sokakta yaşayarak hayatta kaldıklarını söylemiş. İş bulmak ve para kazanmak konusu da aynı şekilde cevap veren tüm katılımcılar için

16 barınma sorunu ile birlikte en hayati sorunlardan biri olarak tarif edilmiş. Tüm bu yaşanan sorunların üzerine katılımcıların neredeyse yarısı sözlü hakaretten başlayan ve fiziksel şiddete kadar varan şiddet davranışlarına maruz kaldıklarını da eklemişler.

Göç durumuna daha geniş bir pencereden bakıldığında, trans kadınların sadece başka bir yerleşim yerinden İstanbul'a değil, İstanbul içinde de yaşadıkları yerden koparak daha sınırlı bir alanda yaşamak zorunda bırakıldığı söylenebilir. Çünkü şehir içi ya da şehirlerarası, günümüz koşullarında trans kadınlar için cinsiyet geçiş dönemi açısından aynı zamanda lokasyon değişikliğini de zorunlu olarak birlikte getiriyor.

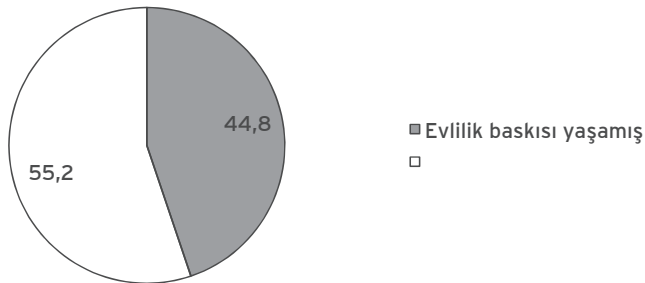
Kendini gerçekleştirmek, yalnızca var olabilmek için bir kaçış alanı olan metropollerin trans kadınlar için daha büyük bir kıskaç olabildiğini şu sözlerden anlamak mümkün, *"Kendimi daha özgür hissetmek amacıyla geldim ama her yer aynı"*. Trans kadınları aile ve çevre baskısından kurtarıırken daha sistematik bir şiddetin ortasına bırakıveren göç durumu bir başka trans kadın katılımcının ifadesinde özetleniyor; *"Beklediğim hoşgörülü ortamı İstanbul'da da bulamadığım için hayal kırıklığına uğradım"*.

Evlilik Baskısı

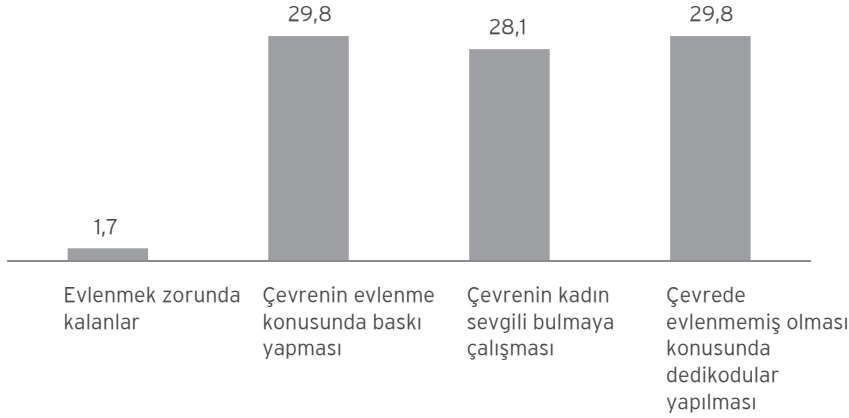
Araştırmamızda trans kadınların "bir toplumsal baskı yöntemi olarak evlenmeye zorlanma" deneyimleri yaşayıp yaşamadığını öğrenmek istedik. Toplumda kabul görmeyen eşcinsel, biseksüel, trans kimliklerinin önünün evlenme baskısı ile kesilmeye çalışılması günlük yaşam deneyimlerimiz arasında olduğu için, araştırmamıza bu soruyu da kattık. Ancak değerlendirme sürecinde, bu sorunun katılımcılar tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığından emin olmadık. Cinsiyet geçişini tamamlamış katılımcılar için "evlenme baskısı", toplum tarafından bir trans kadın olarak değil, bir kadın olarak yaşadığı bir deneyim olabilir. Amacımız, toplumda yaygın olan "ne zaman evleneceksin?" yaklaşımının cinsiyet kimliğini düzeltmeye yönelik bir girişim olması durumunu incelemektir. Bu bölümde soruyu soruş tarzımızda bu açıklık olmadığı için, katılımcılar daha genel bir çerçevede yanıt vermiş olabilirler. Evlilik baskısı konusunda aldığımız yanıtlara, bu bilgiyi akılda tutarak bakalım.

Katılımcıların %45'e yakını geçmişte ya da hâlâ çevresi tarafından evlenmeye zorlandığını hissetmiş, kendisine kadın sevgili bulunmaya çalışılmış ve çevresinde evlenmiş olmasıyla ilgili dedikodular dolaşıyor.

Evlilik baskısı çeşitlerinin en az birini yaşamış olanların yüzdesi

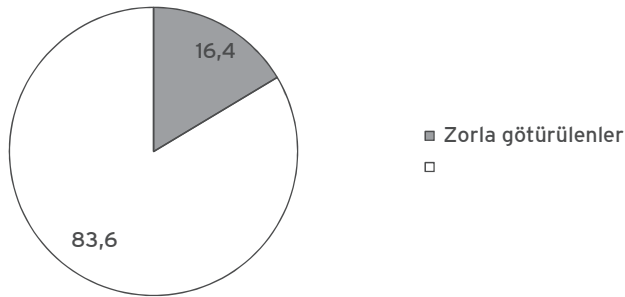
Evlenme baskısı çeşitlerine göre yüzdeler

Geneleve Götürülme

Bir kadınla beraber olmanın, toplumsal erkekliğin bir göstergesi olduğu yaygın bir görüş. Evlilik baskısından çevremizdeki her tür kültürel sembole kadar sürekli erkek ve kadın birlikteliğinin mutlaklığı ileri sürülüyor. Bu yaklaşımın bir yansıması olarak belli bir yaşa gelmiş erkeklerin kadınlarla ilk cinsel deneyimlerini genelevde yaşamaları ile karşılaşabiliyoruz. Geneleve gitmenin erkekliğin kanıtı sayıldığı bu düzen, trans kadınlar açısından bir baskı türü yaratmış ve görüştüğümüz kadınların %16,4'ü zorla geneleve götürülmüş.

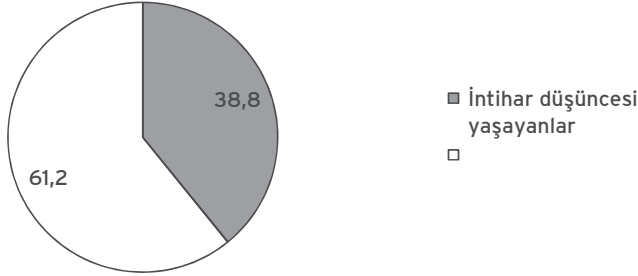
Zorla geneleve götürülenlerin yüzdesi

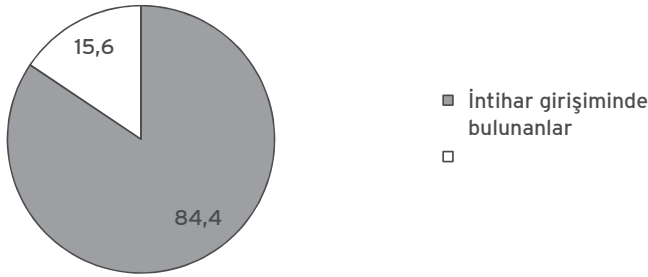
İntihar

Başka insanların tavırları ya da cinsiyet kimliğini yaşamaya dair duyduğu umutsuzluk ve çaresizlik hisleri nedeniyle intihar etmeyi düşünmüş olan 45 kişi var. Bu oran tam olarak %38,8. Tüm katılımcıların %32,8'i de (38 kişi) intihar girişiminde bulunduğunu ifade etti. Dolayısıyla intihar düşüncesi aklından geçmiş olan kişilerin %84,4'ü intihar teşebbüsünde bulunmuş.

18 Cinsel kimlikleri nedeniyle karşılaştıkları olumsuz durumlar sonucunda intihar düşüncesi yaşayanların yüzdesi

Cinsel kimlikleri nedeniyle karşılaştıkları olumsuz durumlar sonucunda intihar girişiminde bulunanların yüzdesi

Dünya genelinde dokuz ülkede 40 bin katılımcıyla intihar düşüncesi ve girişimleri üstüne yapılmış olan çalışmada⁰⁵ (Weissman ve ark, 1999) elde edilen verilere göre, intihar etmeyi düşünmüş olan kişilerin tüm toplumda oranı %10-18, intihar girişiminde bulunmuş kişilerin oranıysa %3-5.

İntihar etmeyi düşünmüş olan kişilerin çalışmamızdaki oranı dokuz ülke ortalamasının yaklaşık 2,5 katı. İntihar girişiminde bulunmuş olan kişilerin çalışmamızdaki oranı dokuz ülke ortalamasının yaklaşık 10 katı.

Cinsiyet kimliğinden ötürü özel ve kamusal alanlarda sürekli olarak psikolojik ve fiziksel şiddet yaşayan, dışlanan, ayrımcılığa uğrayan trans kadınların gerek intiharı düşünme gerek de girişimde bulunma oranlarının bu denli yüksek olması beklenen ama üzücü ve endişe verici bir sonuç.

⁰⁵ M.M. Weissman, R. C. Bland, G. J. Canino, S. Greenwald, H.-G. Hwu, P. R. Joyce, E. G. Karam, C.-K. Lee, J. Lellouch, J.-P. Lepine, S. C. Newman, M. Rubio-Stipec, J. E. Wells, P. J. Wickramaratne, H.-U. Wittchen, E.-K. Yeh. "Prevalence of suicide ideation and suicide attempts in nine countries". Psychological Medicine, 1999, 29, 9-17. Printed in the United Kingdom.

Görülen o ki, yaşam trans kadınlara oldukça sert davranıyor. Evde müşterisinden, sevgilisinden; sokakta polisten, hizmet verenlerden, tanımadıkları insanlardan yoğun olarak baskı gören trans kadınlar, kendilerini öylesine çaresiz, mutsuz, çikışsız hissediyor olmalılar ki intiharı düşünmeyi veya kendine kıymayı bir çözüm olarak görüyorlar.

Açılmak

Kimliğe Dair

Cinsel kimliklerin yoğun olarak şiddet ve baskılara uğradığı, yaftalandığı bir dünyada yaşıyoruz. Trans kadınlar “şerefli” toplumsal erkeklikten istifa edip, “eksikli, aşağı” kadın kimliğine geçiş yaparak, ataerkil toplumun şimşeklerini üzerine çekiyor. Tabii bu yoğun yaftalama bombardımanı altındaki trans kadın bireyin zihni de karışıyor, kendiyle ilgili çelişkiye düşebiliyor. Geçmişte ya da halen kimliği konusunda çelişkiye düştüğü bir süreç yaşadığını belirten anket katılımcılarının oranı %49,1.

Cinsel kimliği nedeniyle yalnız kalmaktan korkanların oranı, 2005 tarihli “Lambdais-tanbul eşcinsel ve biseksüellerin sorunları”⁰⁶ araştırmasında eşcinsel/biseksüel (EB) bireylerde %56 iken, trans kadınların sorunları araştırmasında bu oran %57,8’le hemen hemen aynı. Ancak hâlâ yalnız kalmaktan korkanların oranları arasında belirgin bir fark var. EB’lerde bu oran %27’yken, trans kadınlarda %38,8.

Geçmişte ya da hâlen cinsel kimliği sebebiyle cehenneme gideceğini düşünen EB’lerin oranı %32. Trans kadınlarda ise bu oran %56,9. Özellikle de hala böyle düşünenlerin oranları arasında ciddi bir fark var; EB’lerde oran %15’ken, trans kadınlarda %39,7.

Trans kadınlar arasında kimliğini hastalık olarak algılamakla günah olarak algılamak arasında dikkat çekici bir fark var. Hastalık olarak algılayanlar %11,2 iken, günah olarak algılayanlar %56,9. Bu bağlamda, bazı trans kadınların kimliklerini daha çok dini referanslarla değerlendirdiklerini görüyoruz.

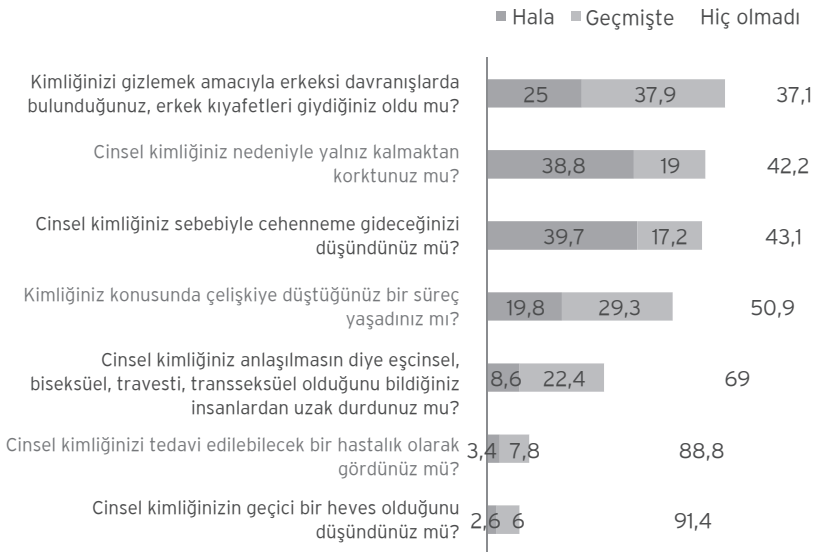
Yukarıdaki sorulara verilen yanıtlar üzerinden, trans kadınların bu kimlikleriyle barışmalarının ne kadar güç olduğu görülüyor. Elbette bunun da temel nedeni, bu kimliğe dair eksik veya yanlış bilgilenme ve baskılar. Özellikle de geçmişte ya da hâlâ kimliğini gizlemek amacıyla erkeksi davranışlarda bulunmaya çalışmak (%62,9), yalnız kalma korkusu (%57,8), cehenneme gitme korkusu (%56,9) ve kimlik konusunda yaşanan çelişkiler (%49,1) konularında oranlar çok yüksek. Bunları trans kadınların kendisi gibi olmalarının önündeki toplumsal engellerin göstergesi olarak ele alabiliriz. Toplumda çok güçlü olan ikili cinsiyet algısı, insanları belli bir cinsiyet kalıbına sokmaya çalışıyor. Bunun sonucunda insanların kendilerine dair anlam dünyaları ciddi şekilde zedeleniyor. Ancak diğer yandan da kimlikle ilgili olarak sorduğumuz sorularda en düşük oran,

⁰⁶ “Ne Yanlış Ne de Yalnızsınız” Bir Alan Araştırması: Eşcinsel ve Biseksüellerin Sorunları, Lambdaistanbul, 2005, İstanbul.

cinsel kimliğin geçici bir heves olduğunu düşünenler. Bu da aslında trans kimliğinin, toplumdaki yaygın inanışın tersine, içselleştirilmiş, temel, güçlü ve değiştirilemez bir kimlik olduğunu gösteriyor. Kimse heves edip de başka bir cinsiyete bürünmüyor, sadece bunu yaşama geçirmekte sorunlar yaşıyor. Kısaca toplumun trans kişiyi gerçek cinsiyetinden vazgeçirme hevesinden söz edebiliriz ki bu heveste ısrar edilmesi trans bireyler için oldukça yıkıcı oluyor.

Kimliği hakkındaki çelişkiler ve erkeksi davranışlarda bulunmak zorunda kalmak deneyimi zaman içinde göreceli olarak azalsa da, yalnızlık ve cehenneme gitme korkularını hâlâ taşıyan trans kadınların oranının %40'a yakın olduğunu görüyoruz. Bu da görüş-tüğümüz trans kadınlar arasında din olgusunun güçlü olduğuna ve yoğun bir gelecek kaygısı yaşandığına işaret ediyor. Toplumda cinsellikleri nedeniyle dışlananların bir gelecekle olmadiğine, ileride yalnız kalacaklarına dair bir inanç var ve trans kadınlar da bu yaygın inancı taşıyorlar. Geleneksel aile, toplumda önemli bir dayanışma birimi olarak görülürken, birçok toplumsal kurum gibi bu kurumdan da dışlanan trans kadınlar, kendilerine bir gelecek tasavvuru kuramıyor, olumlu bir modelin eksikliğiyle yalnız kalmaktan korkuyor olabilirler.

Cinsiyet kimliği algısına dair deneyim yüzdeleri

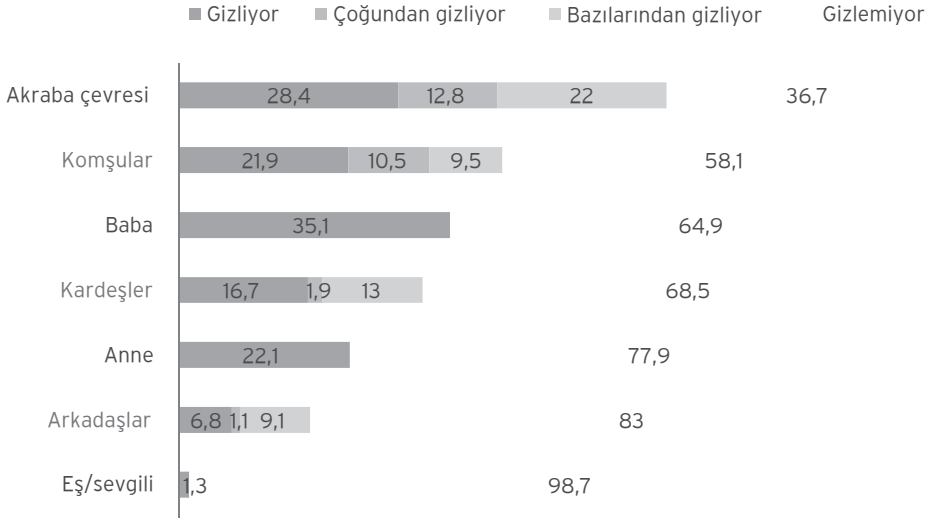
Tüm bu rakamları değerlendirirken göz önünde bulundurulması gereken bir konu da, araştırmada ulaşılabildiğimiz kesimin, kimliğiyle görece daha barışmış, buzdüğünün görünen kısmı sayılabilecek bir kesim olması. Elbette ulaşmamızın mümkün olmadığı, aile ve toplum baskısıyla evlenmek durumunda kaldıkları kadın eşlerinin evlerinde, duygularını bastırarak yaşamını sürdürmeye çalışan nice trans kadınlar olabilir. Onların sesleri de bu araştırmaya yansiyabilseydi, kimliği gizlemeyle ilgili rakamlar daha yüksek çikabilirdi.

22 Kimliğini Gizlemeye Dair

Katılımcıların %22,1'i kimliğini annesinden, %35,1'i babasından gizliyor. Kardeşlerinin en az birinden gizleyenlerin oranı %31,5.

En çok kimlerden gizleniyor trans kadınlar? En başta akraba ve komşulardan gizleniyorlar. Bir sonraki bölümde de göreceğimiz "elalem ne der" kaygısı burada kendini belli ediyor. En az gizlenenler, arkadaşlar, ancak arkadaşlarının bile en az birinden gizlenenlerin oranı %17 ki bu da hiç az değil. Her altı trans kadından biri, arkadaşlarından gizliyor kimliğini. Bu da yaftalamanın yoğunluğu hakkında bir fikir veriyor.

Toplumsal gruplara göre cinsel kimliğini gizleme yüzdeleri

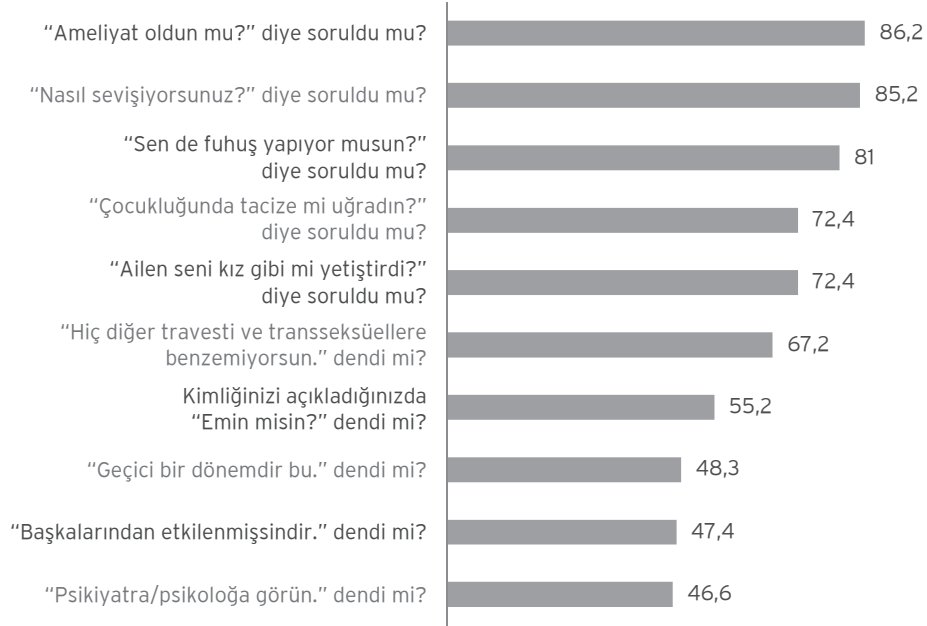

Çevreden ve Aileden Kimlikle İlgili Alınan Tepkiler/Önyargılar

Katılımcıların açıkladıklarında en çok karşılaştığı yargıları yukarıdan aşağıya sıraladığımızda, buradan toplumun konuya nasıl baktığını anlayabiliriz. En çok karşılaşılan üç soru trans kadınların cinsellikle doğrudan ilişkili olarak görüldüğünü gösteriyor. Erkeğe sunacağı zevk ve hizmet üzerinden değerlendirildikleri için, seks ve bedenle ilgili sorularla çok karşılaşmak zorunda kalıyorlar. "Ameliyat oldun mu?" sorusu meraktan, egzotik algılayarak soruluyor da olabilir.

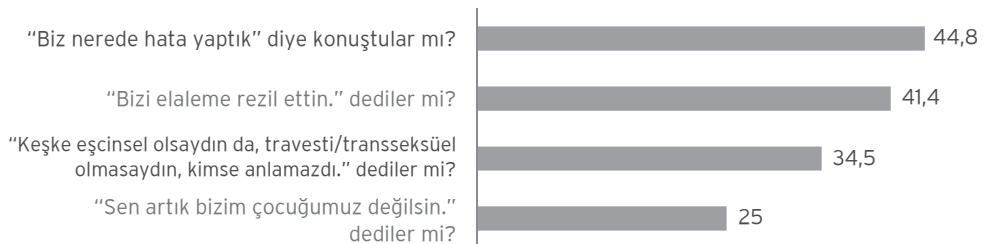
Aşağıdaki tüm soruların bu kadar çok soruluyor olması, toplumda trans kadınlara ait bilginin çok az olduğunu gösteriyor.

Toplumsal gruplara göre cinsel kimliğini gizleme yüzdeleri

Aileden alınan tepkiler, yukarıdaki oranlara göre daha düşük. "Ailenizle görüşüyor musunuz?", "ne sıklıkta?", "hangi ortamlarda?" gibi sorular sormadığımız için görüştüğümüz kişilerin aileleri ile ilişkilerini bilmiyoruz ve bu rakamları değerlendiremiyoruz. Bu ileride araştırmaya değer bir konu. Trans hareketi içindeki deneyimlerimizden, ailesiyle pek iletişimi olmayan birçok trans kadın olduğunu biliyoruz. Buradaki oranların anketteki diğer oranlara göre düşük olması bundan olabilir. Yine de bu tepkilerin görülme oranları da oldukça yüksek. Bu rakamlar, toplumda transseksüellik gibi "arzu edilmeyen" bir durumun sorumlusu olarak anne-babalara yüklenen rolün nasıl etkili olduğunu, ebeveynlerdeki iyi anne-baba olamama kaygılarını gösteriyor: "Biz nerede hata yaptık?" Ayrıca komşulardan ve akrabalarından gizlenmenin altında yatan zihniyet de buradaki ikinci soruda somutlaşıyor: "Bizi elaleme rezil ettin." Tüm bunlara bakarak, Türkiye'deki aile yapısının translar için çok kabullenici olduğu söylenemez.

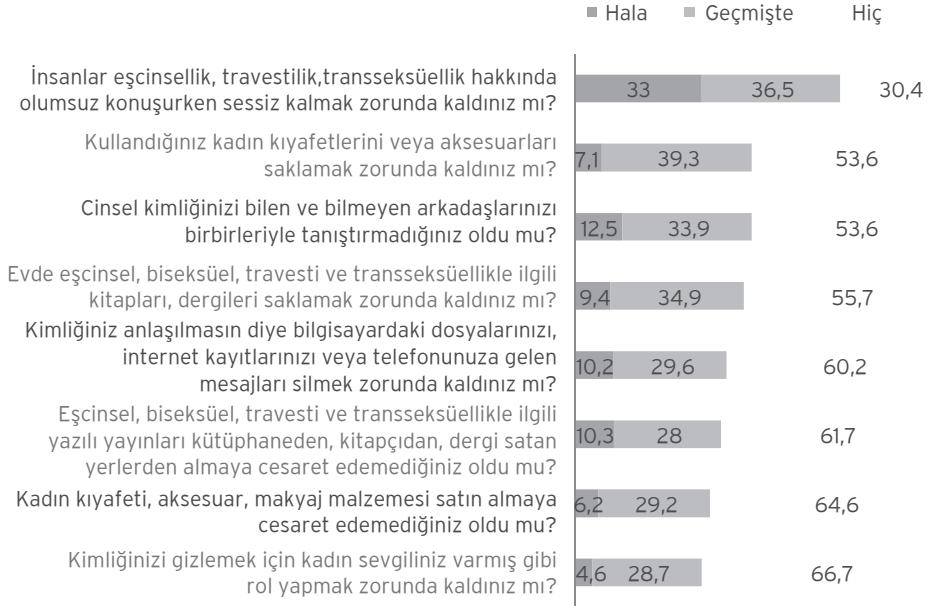
Açıldıklarında ailelerinden aldıkları tepkilere göre yüzdeler

24 Kimliklerini Gizlemek İçin Yapmak Zorunda Kaldıkları

Trans kadınlar kimlikleri anlaşılmasın diye günlük yaşam pratiklerinde çeşitli değişiklikler yapmak zorunda kalabiliyorlar. Kimliğini gizlemek için evde eşcinsel, biseksüel, travesti ve transseksüellikle ilgili kitapları, dergileri saklayanlar, kadın sevgilisi varmış gibi rol yapmak zorunda kalanlar ya da kadın kıyafeti, aksesuar, makyaj malzemesi satın almaya cesaret edemeyen trans kadınların, bu tür sorunları daha çok geçmişte yaşadıklarını görüyoruz. Ancak, "insanlar eşcinsellik, travestilik, transseksüellik hakkında olumsuz konuşurken sessiz kalmak zorunda kalmak" sorusunda oranlar yükseliyor. Katılımcıların %70'i geçmişte ya da hâlâ kimlikleriyle ilgili olumsuz konuşmaların yapıldığı ortamlarda, kendilerini sessiz kalmak zorunda hissediyorlar, üçte biriyse bunu hâlen sürdürmek durumunda kalıyor. Kişiler kimliklerini gizlemeseler bile olumsuz tartışmalara müdahil olmak, bu baskılarla yüzleşmek istemeyebiliyor.

Kimliklerini gizlerken deneyimlemek zorunda kaldıkları durumlara göre yüzdeler

Kendimizi baskılamak zorunda kalmak, bir nevi kendi var oluşumuza ihanet etmek durumunda kalmak; derinde insanı yaralayan, özgüvenini sarsan bir durum. Ayrıca toplumda bu kimliğin ne kadar zorla sindirilmiş olduğunun da bir göstergesi. Genelde insanlar önyargılarını, o kimliğe ya da gruba mensup kişilerin önünde söylemekten kaçınırlar ancak bu anketteki katılımcıların çoğunun cinsiyet geçişini büyük ölçüde gerçekleştirmiş, kimliğini kamusal alanda gizlemeyenlerden oluştuğunu düşündüğümüzde, trans kadın kimliğine dair insanların uluorta olumsuz söz söylemekten çekinmediğini anlıyoruz. Bu da bu kimlik üzerindeki yaftalamanın ne kadar güçlü olduğunu kanıtıyor.

Şiddet

Araştırmamızın şiddetle ilgili bölümünde şiddeti altı kategoriye ayırarak sorduk:

1. Fiziksel şiddet
2. Alay, aşağılama, hakaret, küfür
3. Cinsel taciz, tecavüz veya tecavüz girişimi
4. Hizmet vermeyi reddetme, zorluk çıkarma
5. Tehdit, şantaj
6. Kovma, ilişkiyi tamamen kesme

Katılımcılar, her kategori içerisinde kendilerine cinsel kimlikleri nedeniyle en az bir kere şiddet uygulayan kişi veya kişi gruplarını belirttiler.

Altı kategorinin sadece “kovma, ilişkiyi tamamen kesme” bölümünde sorulmamış olan “güvenlik güçleri (polis, asker, güvenlik görevlisi..vs.)”, diğer beş bölümün dördünde –“cinsel taciz, tecavüz veya tecavüz girişimi” hariç- en çok şiddet uygulayan toplumsal grup olarak öne çıktı. Araştırmamızda gözaltı süreçlerinde yaşanan şiddet ve baskıların daha detaylı olarak sorulduğu bir bölüm bulunduğu için, katılımcılardan bu kısımda güvenlik güçlerinden gözaltı süreçleri dışında karşılaştıkları şiddeti bildirmelerini istedik. Görüştüğümüz 116 trans kadından 105’i (%90,5) güvenlik güçlerinin -gözaltı süreçleri dışında- fiziksel şiddetine maruz kaldığını, 107’si (%92,2) alay, aşağılama, hakaret ve küfürlerine maruz kaldıklarını belirttiler.

Kategorilerden “hizmet vermeyi reddetme, zorluk çıkarma” ve “kovma, ilişkiyi tamamen kesme” bölümlerinde tüm toplumsal kesimler sorulmadı. “Hizmet vermeyi reddetme, zorluk çıkarma” bölümünde kişilerin hizmet alma konumunda ilişkiye geçtikleri toplumsal kesimleri, “kovma, ilişkiyi tamamen kesme” bölümünde de kişisel ilişkisi bulunabilecek toplumsal kesimleri sorduk. Diğer dört kategoriye birlikte değerlendirdiğimizde, en çok şiddet uygulayan kesimlerin güvenlik güçleri, tanımadıkları kişiler, toplu taşıma şoförleri ve seks işçisi müşterileri olduğunu görüyoruz. En çok şiddet uygulayan dört grubun katılımcıların yaşamlarındaki varlık nedenlerini değerlendirdiğimize trans kadınların güvenliğe erişme, güvenli bir ortamda çalışma ve ulaşım haklarından doğrudan mahrum bırakıldıkları, adeta evlerine/mahallelerine kapanmak zorunda kaldıkları bir yaşama itildikleri çok açık bir şekilde ortaya çıkıyor. Şiddetin en çok geldiği kesimlerden birinin tanımadıkları kişiler olması, trans kadınların şehir içinde var olma ve kendilerini gerçekleştirme imkânlarının neredeyse bulunmadığının altını çiziyor. Ta-

26 nımadıkları kişilerden sistematik bir şekilde saldırıya maruz kalmaları sıradan günlük hayatlarında, tıpkı bir korku filmindeymiş gibi her an herhangi bir yerden gelecek bir şiddetle karşılaşabildiklerini gösteriyor. Toplumla en ufak bir temasın bunca şiddet potansiyeli içeriyor olması, trans kadınlara yaşam alanı bırakılmadığının çok hazin bir göstergesi.

Üç kategoriye baktığımızda - “alay, aşağılama, hakaret, küfür”, “cinsel taciz, tecavüz veya tecavüz girişi”, “tehdit, şantaj”- şiddet uygulama oranlarının yüksekliği ile dikkati çeken bir diğer grup şu iki toplumsal kesimler oluşuyor: Hizmet alınan kişiler (garson, barmen, bakkal, manav, tezgâhtar, vs.), komşular/mahalleli. Günlük yaşamda en çok iletişim içinde bulunduğumuz bu kesimlerin şiddet uygulamada ikinci yüksek grup olmaları, ilk grubun hali hazırda trans kadınları içine ittikleri küçük yaşam alanlarının da çoğu insanın sahip olduğu güvenliği sunmadığını açık bir şekilde gösteriyor. “Fiziksel şiddet” kategorisinde kardeşler de bu gruba dâhiller. Çekirdek aile içerisinde en yakınımız olması beklenen kardeşler, “kovma, ilişki kesme” kategorisi dışında tüm şiddet türlerinde anne ve baba ile karşılaştırdığımızda trans kadınlara en çok şiddet uygulayan kesim. “Kovma, ilişki kesme” kategorisinde kardeşlerle babanın şiddet uygulama oranları birbirine çok yakın (bir kişi fark ediyor).

“Cinsel taciz, tecavüz veya tecavüz girişi”nin diğer şiddet türlerini uygulayan kesimlerden gelmesi ve oranlarının diğerleriyle benzer olması, bir yandan trans kadınları dışlayan kesimlerin, aynı zamanda cinsel olarak onlardan faydalandığını da gözler önüne seriyor. Trans kadınlara uygulanan şiddetin toplumsal ahlak ileri sürülerek meşrulaştırıldığını hatırlayacak olursak, trans kadınların toplumsal ahlakın ne kadar ikiyüzlü olduğunu doğrudan tecrübe ettiklerini söyleyebiliriz.

“Kovma, ilişki kesme” kategorisinde katılımcıların kişisel iletişimleri bulunabilecek gruplar soruldu: Komşular/mahalleli, akraba çevresi, baba, kardeşler, anne. Diğer şiddet türlerinde de öne çıkan “komşular/mahalleli”nin bu şiddet kategorisinde şiddetin en çok geldiği kesim olduğu görülüyor. Kişisel iletişim yakınlaştıkça bu gruptaki şiddet oranının azaldığını söyleyebiliriz.

“Hizmet vermeyi reddetme, zorluk çıkarma” kategorisinde, diğer şiddet türlerinden farklı olarak özel sektör (banka, sigorta, otel, vs.), devlet/belediye memurları ve adliye görevlilerinin şiddetin öznesi olarak daha fazla oranda yer aldığını görüyoruz. Bu kesimler fiziksel, cinsel, sosyal şiddet uygulama konusunda daha az aktif olsalar da, hizmet vermeleri gerekirken görevlerini uygulama konusunda zorluk çıkararak trans kadınlara baskı uyguluyorlar.

Tüm toplumsal grupların sorulduğu şiddet kategorilerini sıraladığımızda, uygulanan şiddet yöntemlerinin yukarıdan aşağı şu şekilde sıralandığını söyleyebiliriz: “Alay, aşağılama, hakaret, küfür”, “fiziksel şiddet”, “cinsel taciz, tecavüz veya tecavüz girişi”, “tehdit veya şantaj”.

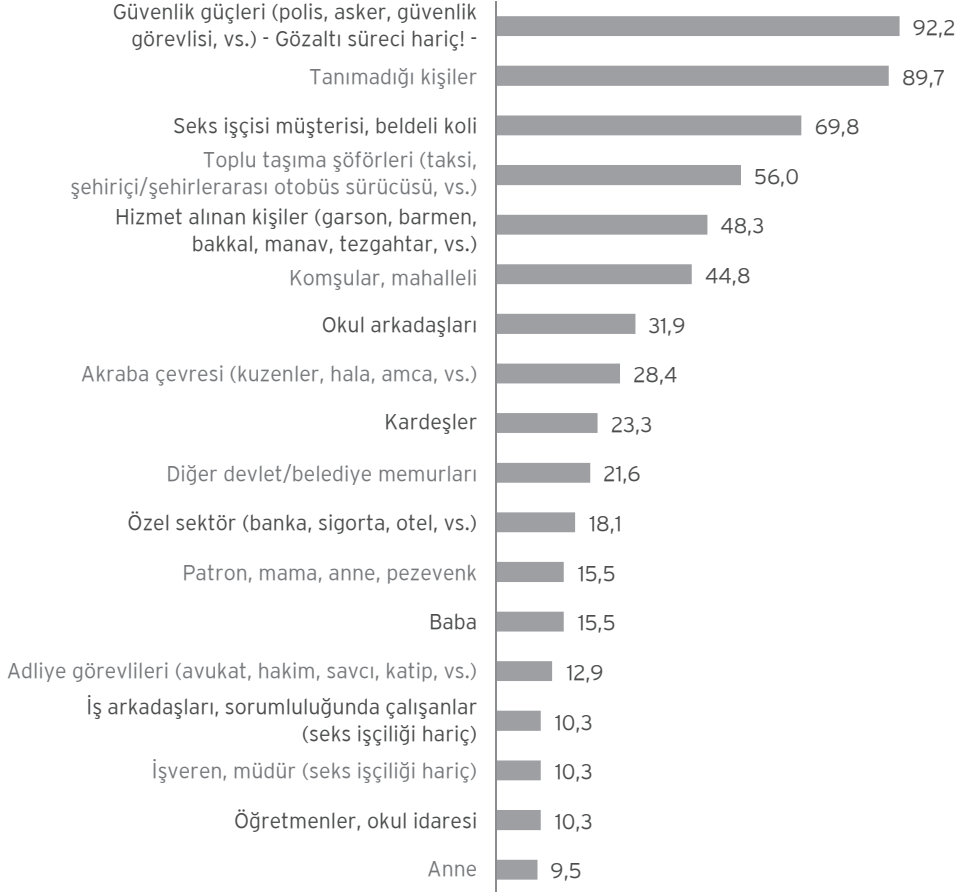
Trans kadınlara şiddeti sorduğumuzda gözler önüne serilen bu korkunç tablonun yarattığı yıkım tahayyül ötesidir, demek abartılı bir yorum olmaz. Bir insanın günlük yaşamını sürdürmesinin, günlük ihtiyaçlarını karşılamasının önünde bu denli sistematik

engeller bulunması, şiddetin her türünün günlük yaşam içerisinde bu kadar sıradan bir şekilde yer alıyor olması toplumun gerçek yüzünü önümüze koyuyor. İçinde yaşamak zorunda oldukları toplum trans kadınlara “yok olmalarını”, buyuruyor. Gözlerimizin önünde bir dünya savaşı yürütülüyor. Trans kadınlar en sıradan yaşam deneyimlerini müthiş bir kuşatma altında yaratmak zorunda kalıyorlar. Yaşayacakları mekânlar, çalışacakları işler, yaşayabilecekleri deneyimler bu şiddet kuşatması altında daraltılıyor. Trans kadınlar yaşamı bu savaş ortamında yeşertmeye çalışıyorlar.

Fiziksel şiddetle karşılaşmaların uygulayan toplumsal gruplara göre yüzdeleri

28 Alay, aşığılama, hakaret, küfür gibi sosyal şiddet türleriyle karşılaşanların uygulayan toplumsal gruplara göre yüzdeleri

Cinsel şiddetle karşılaşanların uygulayan toplumsal gruplara göre yüzdeleri

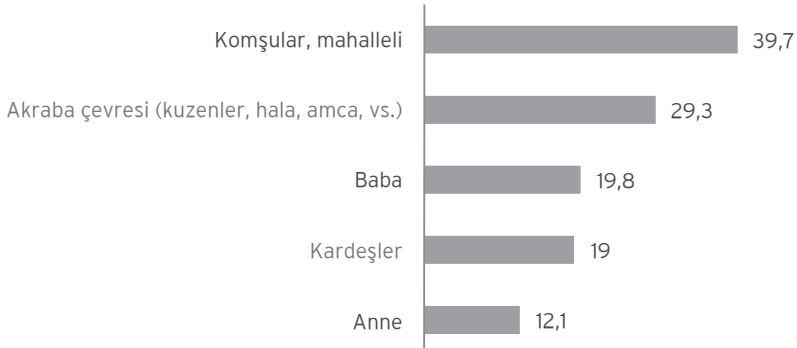
30 Hizmet vermeyi reddetme yaklaşımıyla karşılaşanların uygulayan toplumsal gruplara göre yüzdeleri

Tehdit, şantaj gibi sosyal şiddet türleriyle karşılaşanların uygulayan toplumsal gruplara göre yüzdeleri

İlişkiyi kesme yaklaşımıyla karşılaşanların uygulayan toplumsal gruplara göre yüzdeleri

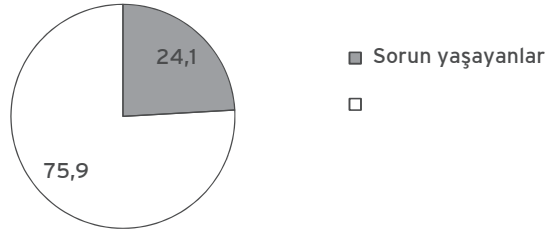

Kurumsal Ayrımcılık

Resmî Evrakların Alınmasında Cinsel Kimlik Nedeniyle Yaşanan Sorunlar

Katılımcıların neredeyse dörtte biri (%24,1), pasaport, kredi kartı, ikametgâh, nüfus cüzdanı gibi resmî evrakları alırken sorun yaşadığını ifade etti. Trans hareketinde öğrendiğimiz deneyimlere göre, İstanbul dışından göçle gelen trans kadınlar, yanlarında getirmedikleri için yasal evraklarına ulaşmakta zorluk çekiyorlar. Trans kadınların çoğu, güç yaşam koşulları, baskılar, vb. nedenlerle bürokratik işlemlere yoğunlaşmakta güçlük yaşıyor, yaftalanma sonucunda devlet dairesine gitmek istemiyor. Gittiğinde de çeşitli travmalar yaşayabiliyor. Pembe kimliği yoksa kendisine eski (erkek) adıyla hitap edilebiliyor, aşağılama, ayrımcılık yaşayabiliyor.

Cinsel kimlikleri nedeniyle resmi evrak alımında sorun yaşayanlar

Eğitim/Yurt

“Hiç okul yaşantınız oldu mu?” sorusuna katılımcılardan bir kişi hariç hepsi, yani %99,1’i evet yanıtını verdi. Cinsel kimliği nedeniyle okul değiştirmek zorunda kalan katılımcıların oranı %7,8; devam etmek istedikleri halde cinsel kimliği nedeniyle eğitimini yarıda bırakmak durumunda kalmış katılımcıların oranı ise %34,8.

Öğrenim hayatında (115 kişi) karşılaşılan olumsuz durumların yüzdeleri

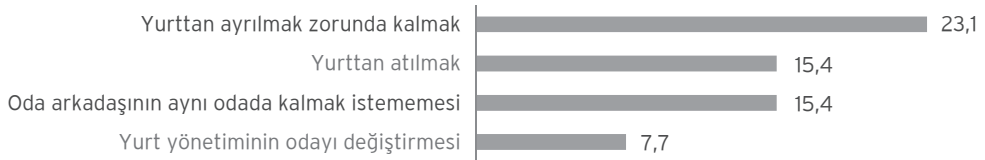
Bu sonuçlar göz önüne alındığında, trans kadınlar için erken yaşta sosyal gelişimin engellendiği, kendini gerçekleştirebilecekleri alanların ve dolayısıyla toplumdaki konum-

larının sınırlandırıldığı, ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan yoksun bırakıldıkları görülmüyor. Eğitimin, toplumsal hayatta yer edinmenin kilit aracı olduğu düşünüldüğünde trans bireylerin yeteneklerini geliştirmelerinin erken yaşta engellenmesi bu kişileri toplumsal hayatın da dışına savurmuş oluyor. Ayrıca okulun aynı zamanda kamusal alan deneyiminin yaşandığı bir yer olması bakımından da, bireyin bu ortamdan dışlanmasının yarattığı travma ömür boyunca devam ediyor.

Ancak buna karşın katılımcıların %45,7'sinin lise mezunu, %11,2'sinin de üniversite mezunu olmaları, birçok faktörle birlikte, bir yandan da trans kadınların bireysel mücadelelerinin de önemli bir göstergesi olarak okunabilir.

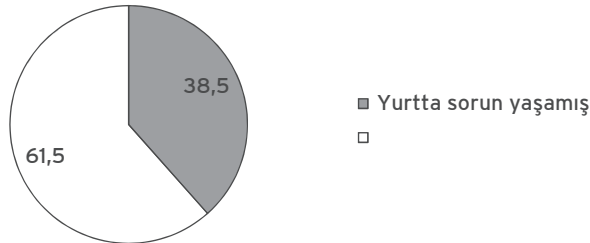
Katılımcıların %11,2'si öğrenci yurtlarında kalmış. Öğrenci yurtlarında kalan katılımcılardan 1 kişinin (%7,7) yurttan kaldığı oda cinsel kimliği nedeniyle yurt yönetimi tarafından değiştirildiğini; 3 kişi ise (%23,1) cinsel kimliği nedeniyle yurttan ayrılmak zorunda kaldığını belirtti. Yurttan kalan katılımcılardan 2'si (%15,4) cinsel kimliği nedeniyle yurttan atılmış. Ek olarak, katılımcılardan 2'si de (%15,4) cinsel kimliği nedeniyle kendisi ile aynı odada kalmak istemeyen kişilerin olduğunu ifade etmiş. Her ne kadar bu sayılar oransal olarak düşük görünüyor olsalar da, cinsel kimliklerini fark ettikleri andan itibaren hayatları boyunca türlü çeşitli ayrımcılıkla yüz yüze gelen ve bu noktaya kadar ulaşabilmeyi başaran trans kadınlar açısından oran oldukça yüksek ve önemli bir soruna işaret ediyor.

Öğrenci yurtlarında (13 kişi, %11,2) karşılaşılan olumsuz durumların yüzdeleri

Sonuçlar arasındaki ilişkiye baktığımızda katılımcılar arasında yurttan kalmış olan 13 kişiden %41,7'sinin başına yukarıda sayılanlardan en az birisi gelmiş. Öğrenci yurtları barınma hakkı kapsamında en temel haklardan ancak aynı zamanda Türkiye'de en çok ihlal edilen haklardan biriyken, trans kadınlar için ayrımcılıkla birlikte çifte katmerleşen bir hak ihlaline dönüşüyor.

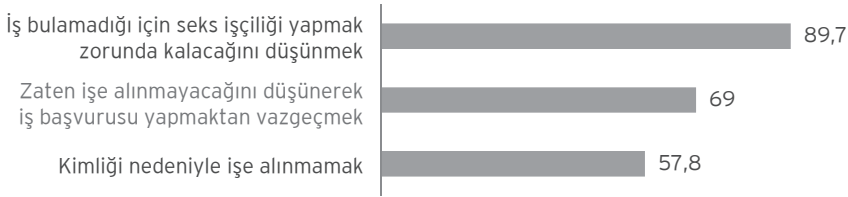
Öğrenci yurtlarında (13 kişi, %11,2) en az bir olumsuz durumla karşılaşanların yüzdesi

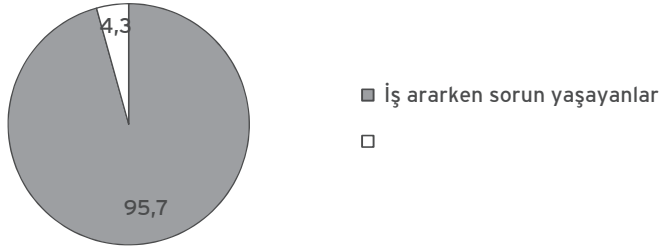
34 Çalışma Hayatı

Katılımcıların yarısından fazlası (%57,8) cinsel kimliği sebebiyle işe alınmadıklarını, daha da fazla sayıda trans kadın (%89,7) zaten işe alınmayacaklarını düşündükleri için iş başvurusu yapmaktan vazgeçtiklerini belirttiler. İş arama süreçlerine dair sorduğumuz sorunların en az birini yaşayan kadınlar (%95,7) başka bir çıkış yolu bulamayacakları düşüncesiyle seks işçiliği yapmak zorunda kalabiliyorlar.

İş arama süreçlerinde karşılaşılan olumsuz durumların yüzdeleri

İş ararken karşılaşılan sorunların en az birini yaşayanların yüzdesi

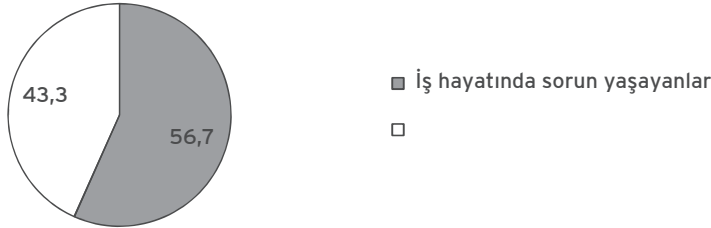
Hiç seks işçiliği yapmamış olan trans kadınların (17 kişi) neredeyse tamamına yakını (%94,4) başka işlerde çalıştıklarını söylediler. Geçmişte seks işçiliği yapmış veya halen seks işçiliği yapmakta olanların (106 kişi, %91,4) %74,5'i başka işlerde de çalıştıklarını belirttiler. Rakamlara toparlayarak bakacak olursak, gördüğümüz trans kadınların %77,6'sı (90 kişi) seks işçiliği dışında işlerde çalışmışlar veya çalışmaktalar.

Görüşme yapılan trans kadınların %24,4'ü cinsel kimliği sebebiyle çalıştığı yerden istifa etmek durumunda kaldığını ve %28,9'u bu nedenle terfisinin engellendiği ve neredeyse yarısı (%42,2) ise bu düşüncelerle işten ayrıldığını söylerken %30'u cinsel kimliği nedeniyle işten atıldığını ifade etti.

İş hayatında (seks işçiliği hariç - 90 kişi, %77,6) karşılaşılan olumsuz durumların yüzdeleri

İş hayatında (seks işçiliği hariç - 90 kişi, %77,6)
karşılaşılan olumsuz durumların en az birini yaşayanların yüzdesi

Cinsel kimliği nedeniyle işten atılmış olan katılımcıların işverenler tarafından kendilerine gösterilen gerekçeleri şu şekilde ifade ettiler.

"İstifa dilekçem verilmesi söylendi. İtiraz edersem kendilerinin atacağı ve hiçbir yerde iş bulamayacağımı söylemişlerdi."

"İşyerine misafirin çok geliyor, denildi."

"Makyaj yapıyorsun, ibne misin?"

"Sen eşcinselsin, burada çalışamazsın."

"Sabah gazetesinde çalıştığım sırada cinsel kimliğim dolayısıyla işten atıldım."

"Elemana ihtiyacımız yok."

"Kadro dolu, siz bu alanda yetersizsiniz, bahaneleriyle işten çıkarıldım."

"Cinsel kimliğimi yüzüme vurarak hakaret ettiler."

"Siz bize göre değilsiniz".

"Çok efendi, çok kibar, buraya uygun değil. Başarılı olmam ve iş arkadaşlarımdan ısrarına rağmen atıldım."

"Uyumsuzluk."

"Eşcinsel olduğunuz için biz sizinle çalışamayız" diye işime son verildi."

Katılımcıların tamamına yakının hayatlarında seks işçiliği dışında başka bir işte çalıştıkları görülüyor. Yukarıdaki rakamlarda gördüğümüz gibi, iş bulmaları veya çalıştıkları işlerde diğer çalışanlarla eşit koşullara sahip olmaları oldukça zor olan trans kadınlar, seks işçiliği yapmak zorunda bırakılıyor. Nefret suçlarını ve ayrımcılığı körükleyen bu durum trans bireylerin hayatlarını içinden çıkılmaz bir hale sokuyor.

Bir şekilde çalışma şansı bulanların ise çalıştıkları yerlerde çeşitli ayrımcılıklara ve dışlanmalara ve hatta işten çıkarılmalarına kadar varan sorunlara maruz kaldıkları görülüyor.

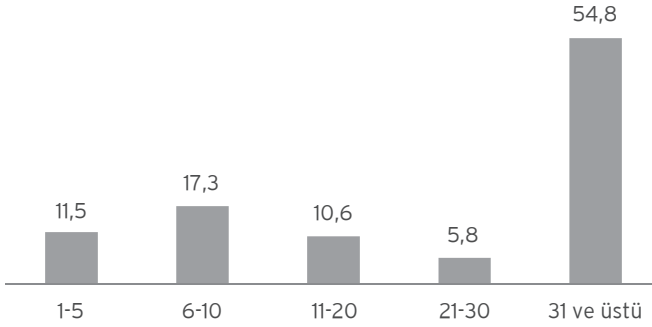
36 Emniyet Güçleri, Gözaltı Süreçleri, İhlal Davaları

Araştırmanın şiddetle ilgili bölümünde trans kadınlara yönelik fiziksel, sosyal ve cinsel şiddetin en çok geldiği toplumsal grubun emniyet güçleri olduğunu gördük. Şiddet bölümünde gözaltı süreçleri dışında emniyet güçlerinden gelen baskıları sormuştuk. Bu bölümde ise trans kadınların resmi görevleri esnasında emniyet güçlerinden ne tür baskılar gördükleri analiz edildi.

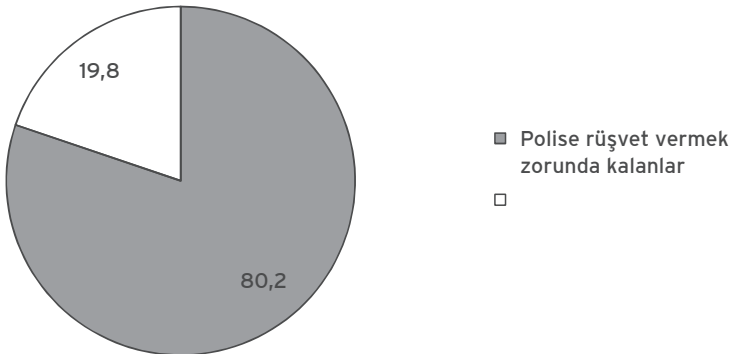
Görüştüğümüz trans kadınların büyük çoğunluğu (%89,7) en az bir kere gözaltına alınmış, gözaltına alınanların %54,8'i ise 30 ve üzeri defa gözaltına alınmıştır.

Katılımcıların %80,2'si polise rüşvet vermek zorunda kaldıklarını söylediler.

Gözaltına alınanların (104 kişi, %89,7) gözaltına alınma adetlerine göre yüzdeleri

Polise rüşvet vermek zorunda kalanların yüzdesi

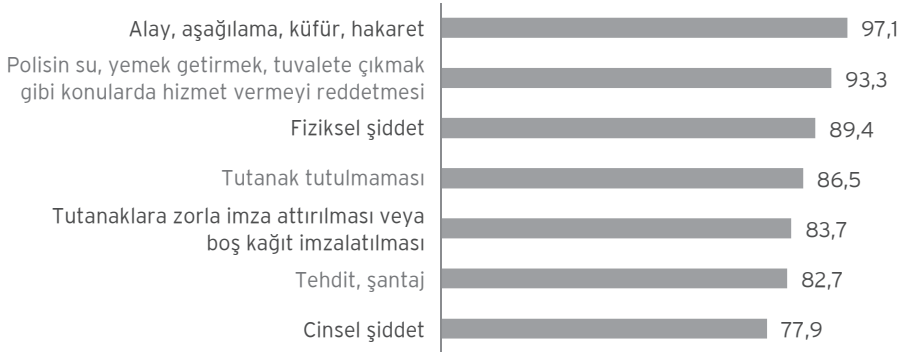

Gözaltına alınan trans kadınlar fiziksel şiddete (%89,4); aşağılama, küfür, hakarete (%97,1); cinsel şiddete (%77,9) maruz kaldıklarını; su ve yemek getirmek, tuvalete çıkartılmak gibi hizmetlerden sorunsuz yararlanamadıklarını (%93,3); ve polisin tehdit ve şantajına maruz (%82,7) kaldıklarını belirttiler.

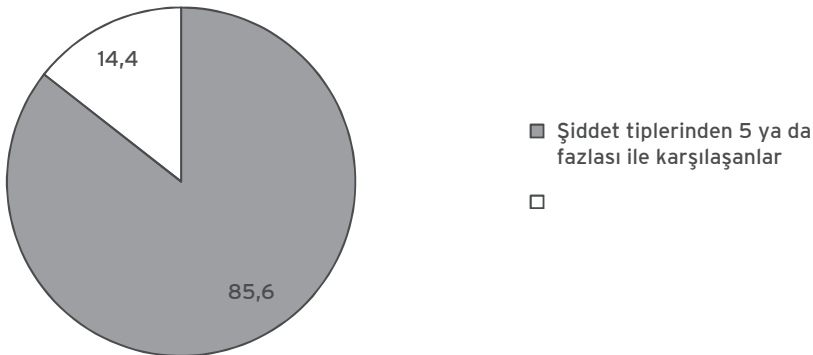
Görüşülen trans kadınların %83,7'si gözaltında tutanağa imza atmaya zorlandığını, bu tutanaklarda gözaltına alınma gerekçesi olarak teşhircilik, fuhuş yaptığı iddialarının yer aldığı söyledi. Katılımcıların %86,5'i karakolda tutanak tutulmadığını ifade ettiler.

Gözaltına alınan trans kadınlar arasında aşağıdaki şiddet türlerini yaşamamış olan bir kişi bile yok. Yani %100'ü bu şiddet türlerinden en az biri ile karşılaşmış. Emniyet güçlerinden gelen şiddetin büyüklüğünün anlaşılır olması için gözaltına alınan trans kadınların %85,6 en az 5 şiddet tipi ile karşılaştığını, %60,6'sının tüm şiddet tipleri ile karşılaşmış olduğunu paylaştım.

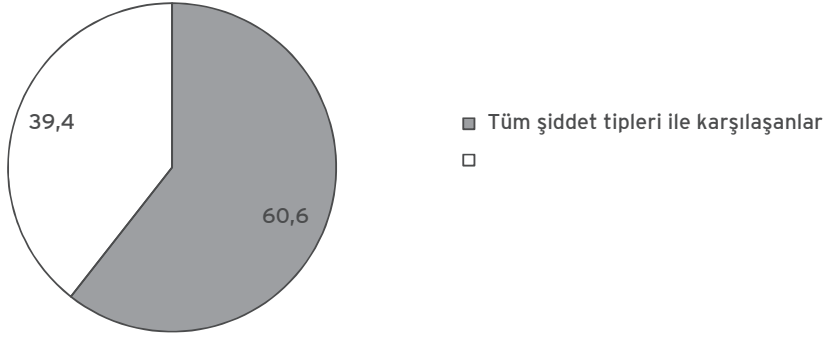
Gözaltında karşılaşılan (104 kişi, %89,7) şiddet türlerine göre yüzdeler

Gözaltında yaşanan (104 kişi, %89,7) şiddet türlerinden en az 5 ya da daha fazlası ile karşılaşanların yüzdesi

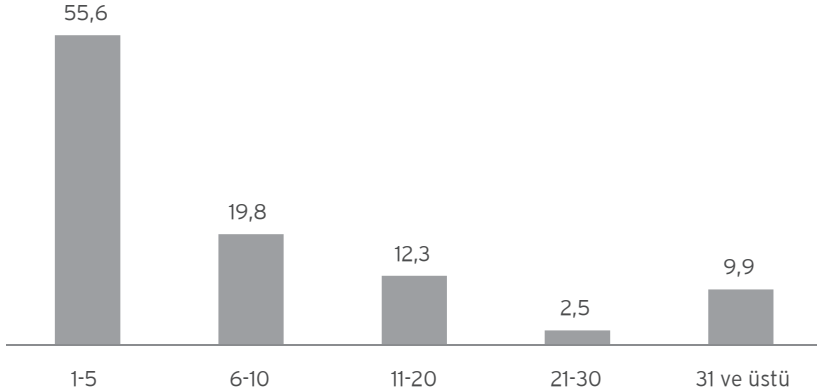

38 Gözaltında yaşanan (104 kişi, %89,7) şiddet türlerinin tamamı ile karşılaşanların yüzdesi

Gözaltı sürecinin devamı olarak %55,6'sına dava açılırken, %9,9'una 30 ve üstü defa dava açılmıştır.

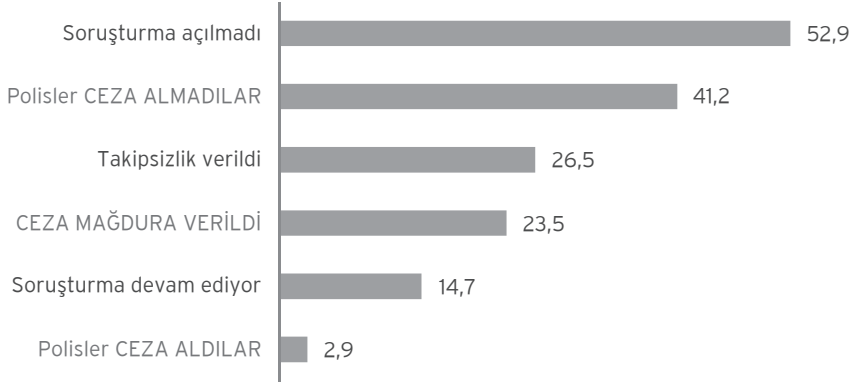
Hakkında dava açılanların (81 kişi, %69,8) dava adetlerine göre yüzdeler

Gözaltına alınma veya dava açılma gerekçeleri olarak katılımcılara yöneltilen suçlamalar neredeyse birbirini tekrar eder niteliktedir: Teşhircilik, fuhuş, trafik ihlali, şüpheli şahıs, trafiği işgal etmek, hayâsızca hareketlerde bulunmak, genel ahlaka aykırılık, kaldırımı işgal, fuhuşa teşvik, fuhuşa yer temin etmek, çevreyi rahatsız etmek, polise mukavemet.

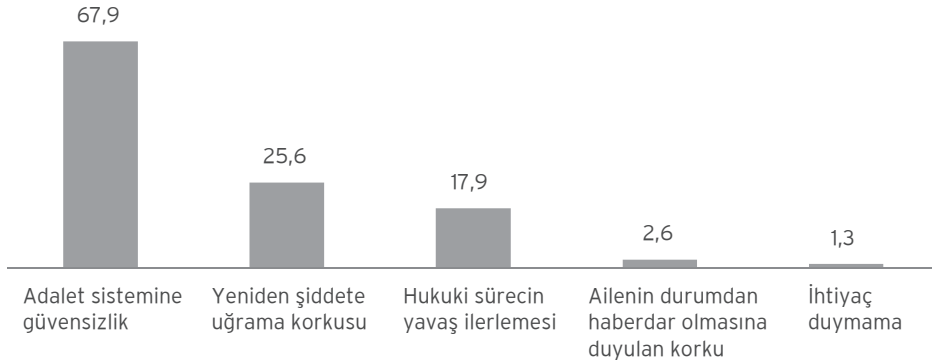
Katılımcıların %60,3'ü gözaltında yaşadığı şiddet veya ihmal sonucunda karakola veya savcılığa şikâyette bulunmadığını söylediler. En az bir kere şikâyette bulunan 34 kişi ise girişimlerinin ise sadece yarısında soruşturma açıldığını ifade ettiler. Bu soruşturmaların sonucunda sadece 1 görevli ceza alırken, şikâyetçi olan katılımcıların dörtte biri ceza almış.

Gözaltında yaşanan şiddet ve ihmal nedeniyle hukuki yola başvuranların (34 kişi, gözaltına alınanların %32,7'si) karşılaştıkları sonuçlar

Gözaltına alınıp şiddet veya ihlale maruz kaldığı halde karakol veya savcılığa başvurmayanların çoğunluğu bir sonuç alamayacağını düşündüğü için ve polisten korktuğu için başvurmadığını söyledi. Bu konuda bilgi veren 78 kişiye hukuki sürece başvur-mamalarının nedenlerini sorduk. %67,9'u adalet sistemine güvenmediğini, %25,6'sı hukuki sürece başvurursa polis şiddetinin devam edeceğinden korktuğunu, %17,9'u hukuki sürecin çok uzun olduğunu belirtti.

Gözaltında ihlale maruz kaldığı halde hukuki sürece başvurmama gerekçelerine göre yüzdeler

40 Verdikleri cevaplarda çoğu trans kadının *"İt iti ısırmaz"* demesi dikkate değer. Kimi cevapları örnek olarak paylaşacak olursak;

"Önemseneceğimi düşündüm. İt iti ısırmaz. Üzerine dayak yememek için."

"Kimi kime şikayet edeyim."

"Hangi travesti ve transeksüelin hakları korundu ki, hangi dava kazanıldı ki?"

"Kanunların ağır aksak işlediğinden, şikayetçi olduğum polislerden tekrar şiddet görmekten korktuğum için."

"Tehdit ettiklerinden, korktum."

"Şikayet ettiğimde ne oldu? Fiyasko!"

"Başıma daha büyük madilikler gelmesinden korktuğum için."

"Hangi yargı beni ve bizleri koruyor ki?"

"Şiddete uğramaktan korktuğumdan dolayı, yasaların beni yeterince korumadığından dolayı."

"Şikayetçi olduğum insanlarla tekrar yüz yüze gelip daha çok baskı göreceğimden, hukukun ağır aksak işleyeceğinden."

"Yeteri kadar can güvenliğim yok."

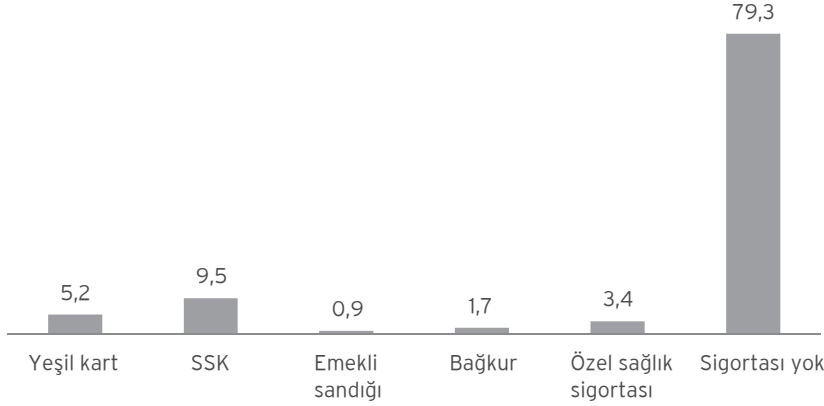
"İlk açtığım dava hala sürüncemede olduğu için ve polislerden çekindiğim için bir daha dava açmadım."

Trans kadınların ayrımcılığa, kötü muameleye, şiddete en çok polis gözetimindeyken maruz kalmaları dikkat çekiyor. Toplum asayişini sağlamakla görevli emniyet güçleri trans bireyler hakkında keyfi işlem yapıyorlar. Bunu gözaltına alınıp, hakkında hiçbir tutanak tutulmayan trans bireylerin ifadelerinde görüyoruz. Trans bireylerin uğradığı şiddetin en çok polis tarafından uygulanıyor olması oldukça korkutucu.

Kendilerine karşı bir suç işlendiğinde ise, adalet sistemi çalışanlarının isteksiz davranması hatta konuyu sonuçsuz bırakması ise trans bireylerde güvensizlik ve yılgınlık yaratıyor. Bu da herhangi bir suça maruz kaldıklarında polise veya savcılığa başvurmalarını engelliyor. Trans bireyler şiddete karşı bir koruma mekanizmasına sahip değiller. Trans kadınlara yönelik şiddetin yaptırımsız kalması, toplum içerisinde onlara yönelik saldırıların meşrulaşmasına ve kolaylaşmasına neden oluyor.

Sağlık sigortası, yaşamımızdaki en önemli ihtiyaçlardan, sağlık hizmetlerine erişimin en temel güvencelerinden birisidir. Görüştüğümüz trans kadınların %79,3'ünün, yani her beş katılımcıdan dördünün sağlık sigortası bulunmuyor. Sonuçları değerlendirirken sağlık sigortası olmayan kişilere "neden" diye sormamış olduğumuz için, bu durumun gerekçelerini doğrudan onların ağzından aktaramıyoruz. Araştırmamızda bu soru olmadığından, diğer sorulara aldığımız yanıtlar ve deneyimlerimizden yola çıkarak bu durumun nedenine dair fikir yürütebiliriz. Temel nedenlerden biri görüştüğümüz çoğu kadının sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmamaları, seks işçiliği yapmaları yani kayıt dışı bir sektörde çalışmaları olabilir. Birçok trans kadın, memleketinde ailesi ve/veya çevresi ile yaşadığı baskılardan dolayı İstanbul'a göç ettiğini belirtti. Bu göçler nedeniyle pek çok kişinin kendileri için gerekli olan resmi evraklara kolay ulaşmadığını biliyoruz.

Sahip olunan sağlık sigortasına göre yüzdeler

Sağlık sigortasının yokluğunun yanı sıra, trans kadınların sağlık hizmetlerine erişimde bir başka sorun da, doktora gittiklerinde cinsel kimlikleri nedeniyle sorun yaşamaktan endişe etmeleri. Katılımcılardan %19'u bu nedenle doktora gitmesi gerekirken gitmediği zamanlar olduğunu belirttiler. Hangi rahatsızlıkları nedeniyle doktora gitmeleri gerekirken bunu yapmadıklarını sorduğumuzda aralarında doktora kesinlikle gidilmesi gereken hastalıkların da olduğu yanıtlar aldık: Gribal rahatsızlıklar, romatizma, kulak ağrısı, mide ağrısı, bel ağrısı, böbrek taşı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, zehirlenme, hemoroit, alerji.

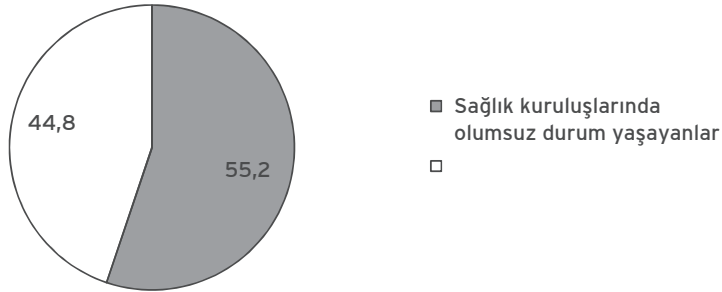
Trans kadınlar tüm bu engellere rağmen sağlık hizmeti alma girişiminde bulduklarında, cinsel kimlikleri nedeniyle çeşitli sorunlarla karşılaşılıyorlar. Yukarıdaki hastalıklara rağmen, sağlık hizmeti almaktan imtina etmeleri, sağlık kuruluşlarına güvenmiyor olmaları, sağlık görevlilerinden gördükleri baskı ve şiddetten kaynaklanıyor. Her iki trans kadından biri cinsel kimliğinden ötürü sağlık kuruluşlarında dışlanmış ya da gözden gelinmiş. Her üç trans kadından biri de sağlık kuruluşlarında aşağılama, hakaretle

42 veya küfürle karşılaşmış, sağlık kuruluşu onlara hizmet vermeyi reddetmiş. Katılımcıların %55,2'si cinsel kimlikleri nedeniyle sağlık kuruluşlarında baskı ve dışlama yöntemlerinin en az biri ile karşılaşmış.

Sağlık kuruluşlarında karşılaşılan olumsuz durumlara göre yüzdeler

Sağlık kuruluşlarında en az bir olumsuz durumla karşılaşanların yüzdesi

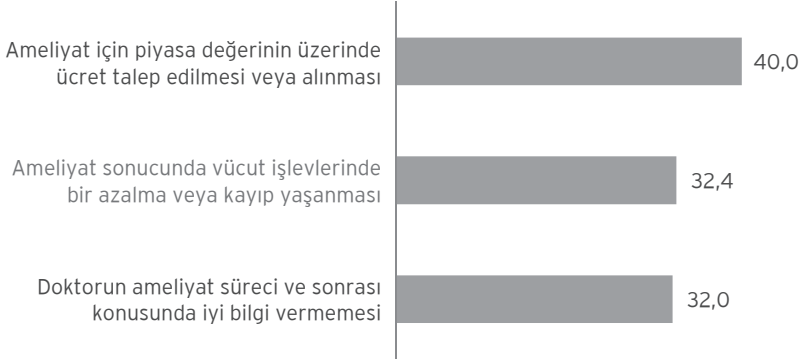

Ameliyat

Görüştüğümüz trans kadınların neredeyse %65'i cinsel kimliğiyle ilgili olarak en az bir ameliyat olduğunu ya da olma sürecinde bulunduğunu belirtti. Bu kadınların %32'si gibi oldukça büyük kısmının doktorları tarafından iyi bilgilendirilmediğini söylemesinin dikkat çekici olduğunu düşünüyoruz. Sosyal ve kültürel baskılara rağmen bedensel değişime karar vermiş trans bir kadının yaşamayı göze aldığı süreç, eksik bilgilendirmeye daha da zorlaşıyor. Devlet hastanelerinde cinsiyet düzeltme ameliyatlarını yapan doktor bulmak oldukça zor ve bu ameliyatlar uzman doktorlar tarafından yapılıyor. Ameliyatları yapan doktor sayısının azlığı, yeterli ve doğru bilgiye ulaşmada trans kadınlar için bir engel oluşturuyor. Bu ameliyatların gerçekleşmesi için kendilerine ihtiyaç duyulduğunun farkında olan kimi doktorlar gerekli özeni ve bilgilendirmeyi

transseksüel kadınlara sağlamamakta ve bu işin tekelleşmiş durumda olmasından faydalanabilmekte. Tekelleşmeyle ilişkilendirebileceğimiz diğer bir durum ise ameliyatlara için talep edilen ücretlerin piyasanın üzerinde olabilmesi. Ameliyat olmuş ya da olma sürecinde bulunan trans kadınların %40'ı kendilerinden fazla ücret talep edildiğini ifade ediyorlar.

Cinsel kimliğiyle bağlantılı olarak herhangi bir tür ameliyat olanların (75 kişi, %64,7) karşılaştıkları olumsuz durumların yüzdeleri

Doktorların önerdiği ücreti ödeyemeyecek olan veya önerilen tıbbi prosedürün uzunluğunu göze alamayan trans kadınlar, ellerinde pazarlık yapma gücü olmadığı için, ameliyatları daha ucuz yaptırmak için yollarını aramakta. Bu nedenlerle, işinin ehli olmayan ve "kasap" olarak adlandırılan doktorlara gitmek durumunda kalabiliyorlar. Ayrıca bir katılımcının paylaştığı üzere doktorlar, ameliyat öncesinde trans kadınlara hiçbir sorumluluk kabul etmediklerini belirten bir kağıt imzalıyorlar.

Ankete katılan kadınların %32,4'ü ameliyat sonrasında vücut işlevlerinde azalma veya kayıp olduğunu ifade ediyorlar. Bu sorunlara ek olarak paylaşmak istedikleri konuları sordüğümüzde aşağıdaki olumsuzlukları ifade ettiler:

"Hala zaman zaman acı duyuyorum ve burnumda şişme oluyor."

"1) Göğüslerimde istemediğim izler kaldı. 2) Burnumda şekil bozukluğu. 3) Yüzümde istemediğim dolgu maddesi."

"Göğüslerimi yaptırdım, ama istediğim gibi olmadı. Baştan sarma yaptılar."

"Burnumda et var hala."

"Burun ameliyatı oldum, nefes alamıyorum."

"Ameliyat izleri kaldı."

44 "Psikolojik olarak rahat hissetmedim."

"Yüzümde iz kaldı."

"Bir transseksüelin yaptığı kaçak silikonlar yüzümü mor etti."

"Yapılan göğüs protezlerinde sorun yaşadım. Yüzüme yaptırdığım kolejen dolgu maddelerinin yanlış uygulanmasından."

"Göğüslerimde kapsülleşme oldu."

"Vajina ameliyatımda idrar yolları tıkanmış, şekil bozukluğu."

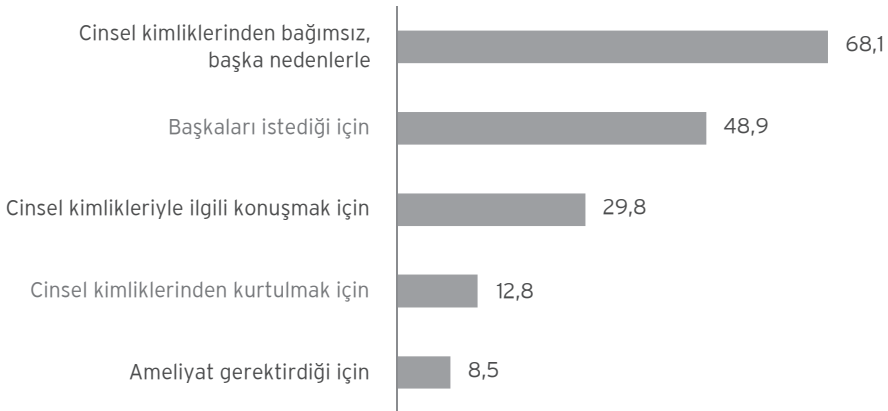
"Burun tıkanıklığı oldu. Bütün doktorlar 'biz hiç sorumluluk kabul etmiyoruz' diye imza attırıyorlar. Bizler de mecburen imzalıyoruz."

Psikoloji/Psikiyatri

Katılımcıların %42,2'si (49 kişi) çeşitli nedenlerle bir psikolog veya psikiyatriste başvuruda bulunmuş. Ruh sağlığı uzmanına giden kişilerin neredeyse hepsi (%97,9'u) cinsiyet kimlikleri noktasında açılmış.

Görüştüğümüz trans kadınların psikolog veya psikiyatriste başvurma gerekçeleri aşağıdaki şekildedir:

Psikolog veya psikiyatriste başvuran ve kimliği konusunda açık olan (47 kişi, %40,5) kişilerin uzmana başvurma nedenlerine göre yüzdeler

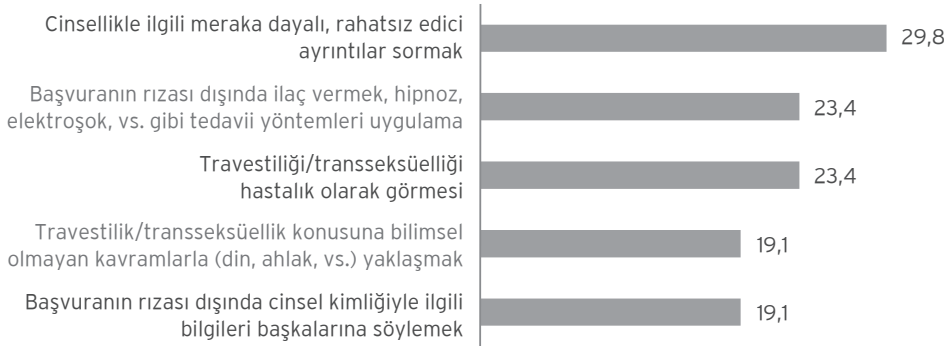
Bir ruh sağlığı profesyoneline giden kişilerin %48,9'unun sırf başkaları istiyor diye gitmek durumunda kalması, toplumsal transfobiye gözler önüne sermekte. Giden kişilerin neredeyse yarısı, kendi cinsel kimliklerine dair bir sıkıntı duydukları, kafa karışıklığı

yaşadıkları ya da toplumsal beklentileri karşılamak/baskıdan kurtulmak için değişmek istediklerinden ruh sağlığı uzmanlarından destek almaya ihtiyaç duymuşlar. Bu noktada, ruh sağlığı profesyonellerine düşen rol yadsınmayacak bir düzeydedir.

Ne yazık ki, psikolog veya psikiyatriste giden kişilerden bazıları cinsiyet kimlikleri nedeniyle uzmanların olumsuz bakış açıları ve yaklaşımlarıyla karşı karşıya kalmışlardır.

Psikolojik destek alan kişilerin uzmanın yaklaşımında olumsuz bulunduğu durumları şu şekilde özetleyebiliriz:

Psikolog veya psikiyatriste başvuran ve kimliği konusunda açık olan (47 kişi, %40,5) kişilerin uzmanın yaklaşımında karşılaştığı olumsuz durumlara göre yüzdeler

Rakamlar gösteriyor ki, toplumsal transfobiden nasiplerini psikolog ve psikiyatristler de almakta. Bu bağlamda, meslek odalarına, konuyla ilgili derneklere ve ruh sağlığı uzmanları yetiştiren eğitim kurumlarına büyük bir sorumluluk düşüyor. Bünyelerinde bulunan uzmanlara veya uzman adaylarına konuyla ilgili bilgilendirmeler yapmalı ve bu bilgilendirmeler de gerçeklikle örtüşür nitelikte olmalıdır.

Günümüzde ruh sağlığı profesyonellerinin tanı koymak noktasında kaynak kitap olarak kullandıkları DSM 4 TR'de⁰⁷, travestilik parafililer (cinsel sapkınlıklar) bölümü altında ve transseksüelite de cinsel kimlik bozuklukları altında sınıflandırılmaktadır. 2013'de Amerikan Psikiyatri Derneği'nin güncelleyeceği DSM ve 2014'te Dünya Sağlık Örgütü'nün yenileyeceği ICD teşhis kılavuzundan⁰⁸ transseksüelliğin bir cinsel kimlik bozukluğu olduğu tanımı çıkarılmalı ve devletler cinsiyet düzeltme ameliyatlarının sigorta kapsamında yapılmasını güvence altına almalı. Tüm dünyada LGBT örgütleri bu değişikliklerin gerçekleştirilmesi için lobicilik ve aktivizm faaliyetleri yürütüyorlar⁰⁹.

⁰⁷ Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-IV-TR), 2000.

⁰⁸ International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, 10th Revision, Version for 2007, <http://apps.who.int/classifications/apps/icd/icd10online/>

⁰⁹ Bkz. <http://www.stp2012.info/>

46 Askerlik

Katılımcıların %57,8'i, yani 116 kişiden 67'si, askerlikten muaf olmak için çürük raporu alma girişiminde bulunduğunu söylemiş. Bu rapor için psikiyatri servisine sevk edilmek istendiğinde ise katılımcılardan 1 kişi hariç diğerleri, yani katılımcıların %98,5'i sevk edilmiş.

Askerlikten muaf olmak için çürük raporu almak isteyen katılımcıların %33,8'inden yetkililer cinsel ilişki esnasında çekilmiş bir fotoğraf istemiş ve %64,6'sına rapor için yapılan muayene esnasında makattan kontrol yapılmış. Bu tür bir muayene ve talepler kişinin özel hayatını açık bir müdahale olması dolayısıyla açık olarak Türkiye'nin taraf olduğu Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 17. maddesini ihlal ediyor.

Türk ordusunda psikiyatrik tanı kriterleri için hala 1968 tarihli Zihin Bozukluklarının Teşhis ve İstatistik Rehberini (DSM) kullanıyor. Bu kitapta eşcinsellik ve transvestisizm adı altında travesti/transseksüellik psikotik olmayan ruhsal bozukluklar olarak, fetişizm ve pedofili ile birlikte seksüel sapmalar olarak sınıflandırılıyordu¹⁰. Ancak günümüz psikiyatri dünyasında 2000 tarihli DSM IV TR kullanılıyor¹¹. Türk ordusunun artık geçerliliği olmayan bu psikiyatrik tanı kriterleri rehberini kullanarak verdiği "askerlik yapmaya elverişli değildir" raporlarının başlı başına bir hak ihlali olduğunun altını çizmek gerekir.

Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği tarafından 2006 yılında yayınlanan eşcinsel ve biseksüellerin sorunları alan araştırması sonuç kitabında¹² eşcinsel erkeklerin askerlik ve çürük raporu alma sürecinde verdikleri yanıtlarda da psikiyatri birimine sevk edilmeme, anal muayeneye maruz kalma ve cinsel ilişki esnasında çekilmiş bir fotoğrafının istenmesi gibi yanıtlar oldukça yüksek çıkmıştır.

İki araştırma arasındaki paralelliklere bakarken şu noktanın altını bir kere daha çizmek gerekir; cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği birbirinden farklı kavramlardır ve kişinin cinsel kimliğine ilişkin farklı unsurları tanımlar. Birbirinden farklı unsurlara işaret eden cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin, ordunun uygulamalarında yalnızca feminen görünmeye ve anal yoldan cinsel ilişkiye indirgenmesi en hafifinden insan onurunu aşışılmalı bir uygulamadır. Üstelik ne cinsel yönelim ne de cinsiyet kimliği, anal muayene ya da cinsel ilişkiyi gösteren fotoğraflarla belirlenebilir bir durum değildir.

Katılımcılardan rapor talebinde bulunan 66 kişiden 3'ünün, yani %4,5'inin rapor talebi reddedilirken, %95,5'inin ise rapor talebi işleme alınmış. Her ne kadar 3 kişi az bir sayı gibi görünse de, askerlik yapmak istemeyen bir kişinin dahi böyle bir uygulamaya maruz kalması insan hakları anlayışı bakımından önemli bir hak ihlali durumuna işaret ediyor.

¹⁰ Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-II), 1968, <http://www.psychiatryonline.com/DSMPDF/dsm-ii.pdf>

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz; Psikoloji/Psikiyatri bölümü

¹² "Ne Yanlış Ne de Yalnızsınız" Bir Alan Araştırması: Eşcinsel ve Biseksüellerin Sorunları, Lambdaistanbul, 2005, İstanbul.

Rapor talebinin reddedilmesine gösterilen gerekçe sorulduğunda katılımcılardan alınan yanıtlar şu şekilde olmuş:

“Askerdeyken Ankara GATA tarafından ‘eşcinselsin diye askerlik yapmayacak mısın’ diyerek birliğime geri gönderildim.”

“Makat kontrolünde sağlam raporu verdiler.”

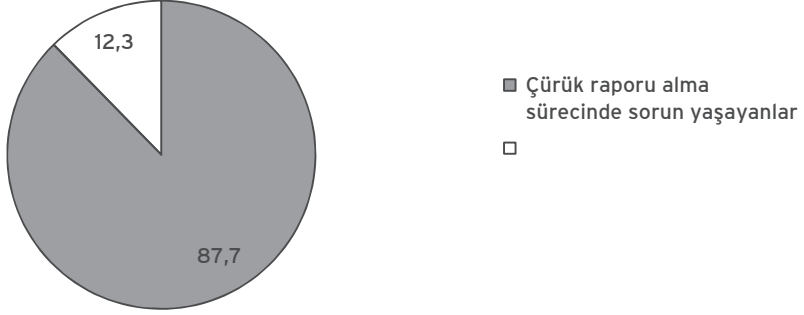
Çürük raporu alma sürecinde yaşanan durumlara ilişkin verilen cevaplara bakıldığında ise durumun vahameti, yaşanan hak ihlalleri ve transfobinin boyutları daha da çarpıcı bir biçimde ortaya çıkıyor.

Yukarıdaki sonuçları birlikte değerlendirdiğimizde, çürük raporu sürecini yaşayan 65 kişiden %87,7’sinin (57 kişi) yukarıda sayılan durumlardan en az birini yaşamış olduğu görüyoruz.

Askerlikten muaf olma amacıyla çürük raporu alma sürecine girenlerin (65 kişi, %56) karşılaştıkları olumsuz durumlara göre yüzdeler

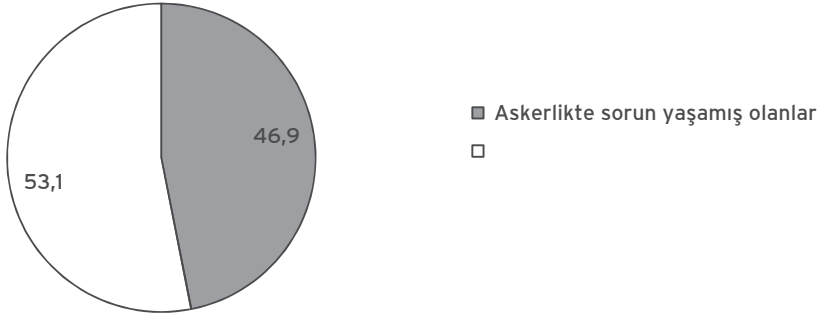

48 Askerlikten muaf olma amacıyla çürük raporu alma sürecine girenlerin (65 kişi, %56) en az bir olumsuz durumla karşılaşmaların yüzdesi

Katılımcıların %28,4'ü askerliğini yapmış, %71,6'sı ise yapmamış. Bu rakamlara bakıldığında zamanında askerliğini yapan katılımcıların sayısının yine de görece yüksek olduğu görülüyor. Ancak daha önemli ve çarpıcı olanı ise askerliğini yapan katılımcıların cinsel kimlikleri nedeniyle olumsuz bir durumla karşılaşmış olanlarının oranının %46,9 olmasıdır. Yani askerliğini yaptığını ifade eden katılımcıların neredeyse yarısı askerlik süresince cinsiyet kimliklerinden dolayı olumsuz davranışlara maruz kalmış.

Askerliğini yapanlarda (33 kişi, %28,4) askerlikleri süresince sorun yaşadıklarını söyleyenlerin yüzdesi

Ne gibi olumsuz davranışlara maruz kaldıkları sorulduğunda ise alınan yanıtlar cinsiyet kimliği nedeniyle maruz kalınan ayrımcılığın ve şiddetin boyutlarını net bir biçimde ortaya koyuyor:

"Bazı kendi asker arkadaşlarım 'hareketlerine dikkat et' diye tehdit ettiler. Bir Urfalı asker arkadaşım tecavüz etti. Birçok asker arkadaşım tarafından tacize uğradım."

"Yüksek rütbeli çavuşlar tarafından hakaret ve alaycı tavırlara maruz kaldım."

"Cinsel ilişkiye girdiğim için şiddet gördüm."

"Aşağılandım, alay edildi."

"Acemilikte taciz ve tecavüz girişimi."

"Aşağılama, dışlama."

"Sen eşcinselsin, askerlik yapamazsın"

"Bazı askeri görevlilerle birlikte olmak zorunda kaldım. Birliğimde asker arkadaşlarım taciz etti."

"Asker arkadaşlarım ve üslerin tarafından cinsel tacize maruz kaldım."

"Ben dört ay yaptım, sonra cinsel kimliğim sebebiyle İstanbul Gata'ya sevk edildim. Alay, aşağılamalar oldu."

"Bana şüpheli yaklaştılar."

"Benim için zordu, maceralıydı, bir o kadar da acımasızdı. Tavsiye etmem."

Emniyet Güçlerinin Kimi Uygulamalarına Karşı Haklarımız

Araştırmamızın sonucuna göre, trans kadınlar en çok polisin uyguladığı şiddete maruz kalıyor. Bu nedenle kitabı, trans kadınlara polisin yaşattığı mağduriyetle ne şekilde mücadele edebilecekleri konusunda belli başlı bilgileri paylaşmak istedik.

Günün herhangi bir saatinde evinizin dışına çıktığınızda polisin sizi durdurabilmesi için makul bir şüphenin olması gerekir. Makul şüphe, hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir.

Makul şüphe, aramanın yapılacağı zaman, yer ve ilgili kişinin veya onunla birlikte olanların davranış ve tutumları, kolluk memurunun taşıdığından şüphe ettiği eşyanın niteliği gibi sebepler göz önünde tutularak belirlenir. Ancak kolluk kuvvetleri dediğimiz polis, trans kadınları önyargılarından dolayı makul bir şüphe olmaksızın, her an her yerde durdurmakta, kimlik sormakta, üst-çanta veya arabası varsa arama yapma hakkını kendisinde görmekte.

Polis, somut emarelerle desteklenen şüphe bulunmadan, fiilî durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma ve kontrol işlemi yapamaz.

Şayet polis bir durdurma yaparsa da şu işlemler söz konusu olur:

*Durdurulan kişinin üzerindeki giysilerinden herhangi birisi çıkarılmadan, yoklama biçiminde bir kontrol yapılır. Yoklama suretiyle kontrol, kişinin cinsiyetinde bulunan görevli tarafından yapılır.

*Yapılan kontrolün konusu ve sebepleri ilgiliye açıklanır.

*Bir kişinin veya aracın durdurulma süresinin, şartlara göre makul olması ve kontrol için ayrılan süreyi aşmaması gerekir.

*Yoklama suretiyle kontrol, kişiye en az sıkıntı verici şekilde yapılır.

Kimlik taşıma yasal bir zorunluluktur, polisin kimlik sorması durumunda resmi polislerden öte, sivil polislerin polis olduğuna dair kimlik göstermeleri gereklidir. Onlar kimlik göstermedikçe bizlerin kimlik göstermemesi gereklidir. Ancak uygulamada tamamen farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Böyle durumlarda o polisin hukuksuzluk yaratmasından dolayı şikâyetçi olunacaksa teşhisine yarayacak yaşı, boyu, yüzü gibi fiziksel özelliklerine iyi bakmak gereklidir.

Kimliğin taşınmamasından dolayı Kabahatler Kanununa göre idari para cezası verilir. Kimliğin olmaması, buna dair açıklamada yapılmaması veya gerçeğe aykırı beyanda bulunulmasından dolayı, kimliği belirlenemeyen kişi tutularak (gözaltı), durumdan derhal Cumhuriyet Savcısı haberdar edilir. Bu kişi, kimliği açık bir şekilde anlaşılıncaya kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır. Kimliğin ibrazı ile tüm bu durumlar son bulur.

Durdurularak aranılan kişi duruma bağlı olarak gözaltına alınabilir. Gözaltına alınacak kişi ilk olarak en yakın hastaneye götürülerek olası işkence veya kötü muameleye karşı darp raporu aldırılır. Hastaneden sonra karakola götürülüp karakola alma işlemleri yapılır. Bu işlemlerden sonra durum derhal nöbetçi Cumhuriyet Savcılığına bildirilir ve savcının talimatları gereğince işlem yapılır. Gözaltına alınan kişi talep etmesi halinde kendisine bir avukatın atanır ve bu avukatla birlikte ifade verebilme hakkı doğar. Avukat talebi yoksa en kısa süre içerisinde ifadesi alınarak serbest bırakılır. Serbest bırakılmadan önce de şüpheli sıfatı ile gözaltına alınan kişinin hastaneye götürülmesi ve darp izinin olup olmadığına dair raporun alınması gerekir.

Bazen nöbetçi savcı gözaltına alınan kişinin ifadesini almak ister ve kişiyi mevcutlu ister. Savcılığa götürülen kişinin ifadesi alındıktan sonra tutuklamayı gerektirecek bir durum yoksa kişi derhal serbest bırakılır. Tutuklamayı gerektiren bir durum söz konusu ise kişi nöbetçi mahkemeye çıkarılır ve mahkeme tutuklamaya veya tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmasına karar verir. Tüm bu işlemler 24 saat içinde son bulmalıdır. 24 saati aşan gözaltı işlemi hukuka aykırıdır.

Trans kadınların sıkça karşılaştıkları/karşılaşacakları durumlar başlıklar halinde özetlenebilir. Evden çıkıp markete, kuaföre veya başka bir yere gitmek üzere bilhassa akşam saatlerinde ara sokaklarda, caddelerde veya merkezi bir yerde polis arabası ile devriye gezen ya da sivil olarak gezen polisleri karşınızda görüyorsunuz. Polis kimliğini gösterme ihtiyacı hissetmeden size şunları yapabiliyor.

- Yürürken durdurup kimlik sorma,
- Hızını alamayıp üstünüzü veya çantayı veya arabanızı arama,
- Haklarını bildiğin için tepki gösterdiğinde sizi karakola götürme teşebbüsünde bulunma,
- Polise haklı olarak direndikçe, poliste kendisine karşı çıkılmasından dolayı kötü muamelede bulunup her türlü hakaret ve sövmeye bulunması,
- Karakol süreci ve gözaltı,
- Gözaltında haklarınızı söylemeden ifadenizi almaya çalışması veya hiçbir şey demeden saatlerce gözaltında tutması,
- Şikâyet veya ihbar neticesinde gözaltı olmuşa savcılığa haber verme ve nöbetçi savcı, mahkeme süreci,
- Tutuklanmayı gerektiren bir durum olmaması halinde serbest bırakılma.

52 Bu sayılan durumlar karşısında şunları yapabilirsiniz:

- Polisin kimlik sorması halinde (sivillerin) öncelikle onlardan kimliklerini göstermeleri gerektiğini söylemek,
- Üst, çanta ve araba içinde arama yapmak istediklerinde bunu kabul etmemek, arama ancak makul şüphe durumunda olabileceğinde ve bazen de mahkeme kararı gerektirdiğinden dolayı direnmek veya arama sonucunda yazılı belge talep etmek,
- Gözaltına alınma ile beraber herhangi bir darp olursa hastaneye gitmek istediğini belirtin ve hastanede hekimle sadece baş başa kalıp muayene hakkınız olduğunu ifade edin. Polisin kesinlikle dışarıda olması gerekmektedir.
- Karakolda, savcılıkta veya sorgu hâkimliğinde (nöbetçi mahkemede) aleyhine kullanılacak ifadelerde bulunmaması için bir avukat talep edebilirsiniz.

Trans kadınların sıkça karşılaştıkları bir diğer mağduriyet ise Karayolları Trafik Kanunu ile Kabahatler Kanunundan kaynaklanmakta.

Her iki Kanunun uygulanmasından kaynaklı olarak çok ciddi anlamda mağduriyetler yaşanmakta. Seks işçilerinin her geçen gün daha da yoksullaştıkları bir durumda bu kanunların uygulanmasından dolayı da keyfi olarak para cezaları kesiliyor.

Polis, belediye zabıtası veya jandarmanın sorumluluk alanında olabilecek yasa ihlallerinde, kolluk kuvvetleri suçu işleyen kişiye idari yaptırım olarak para cezası verir. Yasa ile getirilen bu cezalandırma yöntemi çok yoğun olarak trans bireyler aleyhinde kullanılmakta.

Polisin, Kabahatler Yasası ile Karayolları Trafik Kanununa göre idari ceza vereceği kişiyi karakola götürme hakkı kesinlikle yok. Cezaî işlem, suçun işlendiği yerde yerine getirilmeli ve polisin tutacağı tutanakta olayın tarihi, saati, adresi, kişinin açık kimliği, kabahatin ne olduğuna dair ayrıntılı bilgi ve varsa delili yer almalı.

Olay mahallinde yazılacak tutanağı, imzalamadan önce mutlaka okumalısınız. Yanlışlık varsa polis tarafından düzeltilmeli, aksi takdirde imza ile birlikte şerh düşmek gereklidir. Size verilen idari para cezası haklı bir nedene dayanmıyorsa, idari para cezasının verildiği yerdeki Sulh Ceza Mahkemesine dilekçe ile itiraz edebilirsiniz.

Şöyle ki; idari para cezasına ilişkin idari yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç on beş (15) gün içinde, Sulh Ceza Mahkemesine başvuruda bulunabilirsiniz. Bu süre içinde başvurunun yapılmamış olması halinde idari yaptırım kararı kesinleşir.

Mahkemeye başvuru, bizzat veya avukat tarafından verilecek bir dilekçe ile yapılır. Başvuru dilekçesi, iki nüsha ile birlikte nüfus cüzdanı sureti ve idari para cezasının tutanağının bir sureti ile Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesine verilir. Mahkemeye verdikten sonra alacağınız numara ile 15-20 gün sonra kararın verilişini öğrenmek için adliyeye gitmenizde fayda var.

Başvuru dilekçesinde, idari yaptırım kararına ilişkin bilgiler, bu karara karşı ileri sürülen deliller açık bir şekilde yer almalıdır. Dilekçede ayrıca, başvurunun olması gereken sürede yapılmasını engelleyen sebepler dayanaklarıyla yazılmalıdır.

Çiçekler de Binbir Çeşit: Benim ve Kızımın Hikayesi¹³

Benim Hikayem

1961 yılında dünyaya geldim.

Babam ve annem beni pamuğun içinde fasulye büyütür gibi çok itinalı, çok özenli, çok koruyuculu, çok muhafazakâr, çok modern, çok mücadeleci, çok doygun, çok prenses yetiştirdiler. Onların istediği gibi olmuştum onların istediği gibi de kırmızı kuşağımla evlendim.

Evcilik oyunu başladı; eşyalarımı, tabaklarımı, örtülerimi... Sandıkta ne varsa çıkardım kurdum. Amma! Beyaz atlı prensle aynı sosyal statüde değildik. O da çok iyiydi ben de; ama hep birbirimizi değiştirmeye ve kabullenmeye zorladık, zorlandım. Günlerim onu mutlu etmek için ailem tarafından öğretilen tüm dersleri uygulamakla geçiyordu. Üç kap yemek ve salata, tek çizgi ütülü pantolon, temizlik vs. derken, 1986 yılında büyük oğlum dünyaya geldi. İlk anneliğimde zorlandım; beyaz atlı prens doktordu ve devamlı bana müdahale ediyordu. "Şunu giydir şunu çıkart, su sıcak yıkama, kimsenin kucağına verme, aşısı yok" vs. ama hayatımdan memnundum. Hizmet açısından evin tüm sorumluluğu benimdi; yıkama-paklama-ayıklama, alma-verme-dökme, reçel yapma, turşu kurma... Mecburi hizmet nedeni ile küçük bir kasabada yaşıyorduk. Asker çocuğu olduğum için sık sık tayinle başka başka yerlerde yaşadığımız için bu kasabaya da hemen alışmıştım. Benim için önemli olan eşim ve çocuklarımdı ve nerede olsa mutlu olabilirdim. Öyle öğretti ebeveynlerim... Çevreye uyum sağlamıştım. Derken ikinci çocuğum dünya ya geldi. Erkekti... Oysa ben kız bebek istiyordum...

Aynı döngüyle yıllar geçti. Aileme koşturmaktan, onları mutlu etmeye çalışmaktan kendimi unuttuğum. Evliliğimden bir şey anlamamıştım, anlamıyordum, anlamayacaktım. Anlayamayacağımı da evlendikten on beş yıl sonra fırsat bulup da kendime "Ben kimim?" sorusunu sorunca anladım nihayet! Üç gün kim olduğumu bulamadım, sonra yazdım kendimi bir kağıda; ben evliliğimdeki Eda değildim. Bana rol verilmiş küçükken; cici, akıllı, hanım kız olacaksın, kırmızı kuşağı takınca eş olacaksın, anne olacaksın, evin hanımı olacaksın... Ben de bunları olmuşum ama aslında bunlar değilmişim. Eda olduğumun farkına varınca istenilen gibi olmadığım için beyaz atlı doktor'u tek bıraktım, bu sefer de kara kuşağımla ayrıldım. İki döşek, iki çocukla İstanbul'a geri döndüm. Maddi anlamda hiçbir şeyim yoktu. Üstelik aileme boşanacağımı söylediğim

¹³ Bu metin LISTAG (Lambdaistanbul Aile Grubu) web sitesinden alınmıştır:
<http://listag.wordpress.com/2009/02/24/benim-ve-kizimin-hikayesi/>

için tepki aldım. “Millet ne der” paniği ile beni dışladılar. Hepsi “gör bakalım halini” diye uzaktan bakmaya başladılar. Derken, benim özgür, zor, bedeli ağır ama çok mutlu yaşam mücadelem yeniden başladı. İşe girdim, bilgisayar kursuna gittim sertifika aldım; Açık Öğretim Fakültesi’ni kazandım, okudum diplomamı aldım. İşimde başarılı oldum halen de çalışıyorum. Büyük oğlum okulunda çok başarı oldu hep burs aldı. Yurt dışında okuyor. Küçük oğlum da okulunda çok başarılı öğretmenleri tarafından sevilen, tatlı, cana yakın, çok saygılı bir çocuktü. Ailemle bir yıl sonra aramız düzeldi.

Buraya kadar okuduğunuz benim hikayem. Benzerlerini okumuşsunuzdur, dinlemişsinizdir ya da yaşamışsınızdır. Yaşamda bilinen, duyulan ve yaşanan şeyler değil mi? Yukarıda yazdığım tüm olumsuzluklara bir şekilde, zor da olsa çözümlenmeler üretebilmiş, ayakta kalmak, kimseye yük olmamak ve yaşamımı çocuklarımla birlikte sağlıklı ve mutlu bir şekilde sürdürebilmek için çareler bulabilmişim, değil mi ? “BAŞARMIŞIM” yani...Hah! Meğer hayatta benim başıma gelmez dediğiniz, aklınızın ucundan geçmeyen öyle şeyler varmış ki... Çare aramaya çalıştığınız, çare bulurum, buldum sandığımız ama yanlış yerde debelendiğimiz, zaman kaybettiğiniz , ne yapacağınızı bilemediğiniz, soracak, danışacak dertleşecek kimseyi, kimseleri bulamadığınız yaşanması şeyler...

Tüm bunları hissetmemizdeki, yaşamamızdaki sebep; biyolojik, toplumsal, ruhsal bilgi eksikliği... Şimdi anlatacağım, yakın zamanda yaşadığım, sizlerle paylaşmak istediğim hikâyemde ben de bilgi eksikliğinden dolayı zor günler geçirdim.

Kızımın Hikayesi

2005 yılında küçük oğlum birden yemek yememeye başladı. Odasından çıkmıyordu. Kendi kendineydi. O tatlı, konuşkan, cıvılcıvılcı çocuk gitmiş yerine hırçın, agresif, takıntılı olan bir çocuk gelmişti. On beş yaşındaydı, yani tam ergenlik dönemi başlamıştı. Dersleri iyiydi. Okulda da seviliyordu. Bana öğretilen, bildiğimiz, duyduğumuz ergenlik dönemi krizleri diye üstelemiyordum. Hızla kilo vermeye başladı, bir paket kepekli ekme ve sudan başka gıda almıyordu. Durum sağlık açısından ciddiye gidiyordu. Psikologa götürdüm. Anoreksia nevroz teşhisi kondu. Konuyla ilgili epey mücadeleler verdik... Derken 2006 yılında ben işyerimde aniden fenalaştım. Beyin anevrizması (balon) teşhisiyle hekimler, anneme, babama ve yakınlarıma “%20’si yaşıyor, ameliyatta ne olur bilinmez” diyerek beni operasyona almışlar.

Üç gün uyutulmuşum. Yaşama geri döndüğümde yatağımda çok sevinçliydim. Allah beni çocuklarımla başından eksik etmemişti. On beş gün sonra doktorlar odama doluştular. Şah damarımla kulağım arasında yine balon varmış, patlamadan almaları lazımmış. Yeniden ameliyata gittim. Korkum ölmekten değildi; çocuklarımla bensiz kalmasıydı. Çok zor günler geçirdim ama akrabalarım, arkadaşlarım, ailem ve dostlarımdan çok sevgi ve ilgi gördüm, hiç yalnız bırakmadılar. Her gün çok uzak bir hastane olmasına rağmen gidip geldiler. Onların sevgisiyle hiçbir araz kalmadan taburcu oldum.

Hastayken öğrendiğim tek şey yaşam çok kısa ve her an her şey olabilirdi; yaşarken mutlu olabilmek ve yaşadığının tadına varmak lazımdı...

Evime geldim. Başım bir baştan bir başa dikişli, saçlarım traşlı, nekahet dönemindeyim. Tatlı, cana yakın, küçük oğlum karşımdaki koltuğa oturdu: "Anne sen ölseydin, ben babamla da anneanneler de yaşayamazdım" dedi. Dondum. "Aaa! Benim öleceğimi hesaplamış, kendine yer aranmış" dedim içimden. İçim üzüldü. O dönem travma geçirdiğim için hemen her şeye üzülebiliyordum. İçsel yaşadım, bir şey demedim. Bakakaldım sadece. Ertesi gün sıkıntılı, ağlamaklı bir şekilde yine yanıma geldi ve benim hayat öğretilerimi altüst eden, bildiklerimi bilmediğimi anlamaktan zor, ameliyattan zor, eşten ayrılmaktan zor, iş bulmaktan zor, hayatım boyunca sık sık önüme çıkan engellerden zor bir şey söyledi. "Anne benim ruhum başka bedenim başka" dedi, anlamadım. Birden baktım gözlerine "bu ne demek diye" yine anlamadım. Sordum, "nasıl bir şey" diye. "Ben aslında kızım, bedenim erkek" dedi. Dondum, şaşladım, katıldım, uzun bir süre sessiz kaldık. Düşündüm. Bu ergenliğe geçişi anlamadı ya da ruh hastası oldu, dedim. İçimi ferahlattım. Nasılsa her şeye çare buluyordum. Buna da bulurum, dedim ve sessizliği bozdu. "Yavrum, canım merak etme sen, kafana takma, bakarız bir çaresine" dedim. Dedim ama kafam bulandı, içim acıdı, karanlık bir yol uzadı gözümün önünde. Öylece kalakaldım.

Çok üzüldüm, çocuğum şizofrendi. Yok, yok ergenlikteydi! Geçişini anlayamamıştı. Yok, yok ruh hastasıydı! Allak bullak oldum. Kimseyle paylaşılacak bir şey değildi. Sonra, çocuğumun adı çıkmasını diye de derdimi söyleyemedim kimseye. Bunları düşünüyordum. Bir taraftan da internetin karşısına oturdum, psikiyatri aramaya başladım. İlaçsız bir tedavi şekli istedim, kendimce buldum da... Bu arada çocuğuma "bak yavrum, geçecek" demeye başladım. Bana ısrarla "bu geçmez anne, ben hep böyleydim" diyordu. "Aman!" dedim. "Bunun hastalığı varmış, ben anlamamışım, ilerlemiş" diyordum içimden.

Doktor babasına telefon açtım. "Bak!" dedim. "Böyle, böyle..." sustu kaldı. "O karıştırıyor" dedi. Hekim olduğu halde benden daha suskun bakıp duruyordu. İçi katılmıştı galiba. Hemen de gitti zaten.

Ben işimden gün içinde doktora gitme izini aldım. Yaklaşık 8 ay taşındık doktorlara. Yolda benimle devamlı kavga ediyordu. "Anne paran mı çok, anne ben böyleyim değişmem". "Haaa hııı" deyip kolundan çekeliyordum. Uzun uzadıya psikiyatri gezileri yaptım. Psikiyatrların bunun geçici bir şey olduğunu, ruh hastalığı olduğunu söylesinler istedim. "Ergenlik çağında akli karışmış" desinler istiyordum.

Bu arada çocuğum odasına kapandı. Son derece kızgın, saldırgan, alıngan, içine kapanık oldu. Devamlı mutfağa gidip geliyor, adaçayı içiyordu. Adaçayının ne işe yaradığını ben sonradan öğrendim. Çocuğum adaçayını bardak bardak içerken aklıma bir şey gelmiyordu. Ferahlamak için içiyor, diyordum. Aklım çayda değildi. Aklım fikrim "anne ben kızım aslında" demesine takıldı, ben hala orda kalmıştım. Derken bir gün Marmaris'ten arkadaşım ve kızları geldi. Birlikte alışveriş merkezine gittik. Ben de çocuğuma tişört almaya kalktım ama çocuğum çok sinirliydi. Kızıyor, beğenmiyordu. Benle başa çıkamadı, kabine girdi, tişört denemesi yapmaya... Bir anda ben kabini açtım, nasıl oldu diye! Bir de ne göreyim; çocuğumun göğüsleri var, bol giysilerle saklamış... bunlar ne? Dondum kaldım. Bana "anne adaçayından oldu" dedi.

“Evladım bu çayın bu kadar mahareti var da bu insanlar ne diye silikon peşine düşüyorlar?” dedim. Dedim de içim kanadı. Kanadı, çıktık. Hiçbir şey demedim. Söylenmedim. Psikiyatrina telefon açtım. “Durum ciddi, Çapa’ya götürün” dedi ve çok saygı duyduğum halen gitmeye devam ettiğimiz Sayın Hocamıza götürdüm. Çocuğumu odasına aldı epeyce konuştular, sonra beni çağırdılar. “Buradan, benden çocuğun ile ilgili ne bekliyorsun? Niye geldin?” dedi. “Çocuğumun durumunun netliğini öğrenmeye ve kabule geçmeyi bekliyorum” dedim. Çocuğumu dışarıya çıkardı.

“Senin çocuğun transseksüel, kabule geç” dedi. “Ama!”, dedim. “Hocam, bu çok ta-kıntılı ama hocam, bu anoreksia... ama hocam şöyle, ama hocam böyle” derken. Hocam dedi ki “ruh hastası olduğunu mu söyleyeyim, bunu mu duymak istiyorsun” dedi. “Evet!” dedim. “Yok” dedi. “Ruh hastası değil” dedi. “Peki!” dedim, odadan çıktım. Çocuğuma bir şey belli etmedim.

Bacaklarım tutmuyordu. Tir-tir titriyordum. Kendimi çok çaresiz hissettim. Çocuğumu, abisini eve yolladıktan sonra banka oturdum ağlamaya başladım. Böğüre böğüre ağladım. İçim yana yana ağladım. Oğlumu kaybettim, bir çocuğumu kaybettim, ona çok ağladım. Ağlamam durdu. Çapa Psikiyatri Bölüm Başkanı Sn. Şahika Yüksel’in yaptığı teşhis çocuğumun bana söylemlerinden daha etkiliydi. Yani durum tespit edilmişti. Birden kızım doğdu. Evet, evet bir kızım dünyaya geldi. Hem de 15 yaşında kocaman bir kızım oldu . Kabullenme sürecini başlattım. Bu ne demektir; ailem?, arkadaşlarım?, işim?, komşularım?, mahallem?, okulu?, işi, yaşamı? Herkesin penceresinden 15 yaşında dünyaya gelen kızıma baktım. Of! çok yorucu, çok karanlıktı. Kendi pencereme geçtim, kızıma baktım. Korktum. Bu bebeği nasıl büyütecektim? Konuyla ilgili hiçbir bilgim yoktu.

Ama benim evladımı, canımı seve seve vereceğim bebeğimi yaşamı boyunca sağlıklı, mutlu ve güvenli bir şekilde yaşaması için, ayaklarının üstünde durabilmesi için, okuması için önce kendimi bilgilendirmem ve araştırmalar yapmam gerekiyordu. Seve seve yapacaktım çocuğum için, çünkü o beni kandırmadı. Çalmadı, kimseyi öldürmedi. Kimseye saygısızlık yapmadı. Dürüstçe “bana yardım et anne” dedi. Bana içini açtı. Duygularını, hissettiklerini anlattı. Saklanmadı. Çocuğumun açık olması gücüme güç kattı.

Hani çocuk dizilerinde Batman vardır, ordan oraya uçar, bir de gölgelerin gücü adına She-ra vardır... Bayan versiyonu... O da bendim artık. Gölgelerin gücü adına çocuğuma ve bu duyguları olan tüm çocuklara destek olacaktım. Demesi ne kadar kolay değil mi? Hayata geçirmek, uygulamak zor. Ama konu sizin çocuğunuzsa hem zor, hem değil...

Çapa’ya terapilerine gitmeye başladı.

Kızımın odasından törpü, cımbız çıkmaya başladı. Her şeyin ilkinde önce donup kalı-yordum. Hemen çözüm arıyordum. Hemen bir makyaj sepeti aldım, kendi elimle koy-dum, yerleştirdim içine... Ona güzel ayaklı ayna aldım.

Anladım ki ilk yapılacak şey; onu ortada hissettiği bedene tam kavuşması için destek vermektir. Giysileri vs. Ama öyle abartıyordu ki... "Neden kızım böyle yapıyorsun, bak tırnaklar bu kadar uzamaz, kaşlar bu kadar inceltilemez, kızlar böyle yapar, hanım olur" dedikçe bana kızıyor, "ben böyle istiyorum, ben taş gibi kız olacağım" diye başlıyordu söylenmeye. Kendi kendine hormon kullanıp sağlığı bozulmasın diye renk renk süt-yenler aldım, nasıl kullanacağını öğretirken içim kanıyordu. Neden böyle? Ben ne yapıyorum? Bir anda bana dönüp "anne ne güzel oldu değil mi" diye yüzü gülünce bende toparlanıp o mutlu diye mutlu oluyordum.

Hem kendime ve kendi duygularıma hem de kızımın güzel bir kız olma koşturmacasına, abartılarına yetişmeye çalıştım. Hep anlatıyordum, bak böyle yapalım şöyle yapalım, diye... Diye diyeleri hala anlatıyorum.

Kızımı Açıköğretim Lisesine kayıt ettirdim, lise sonuncu sınıfa. Dersaneye yolladım, gittim herkesle konuştum:" Ben annesiyim, kızım böyle bir süreçle okuyacak." dedim. "Tamam" dediler, kolaylıklar sağladılar, destek oldular. Her sınava gidişinde gerginlik yaşadı, sınava alınırken bir yanda bayan polis bir yanda erkek polis kontrol için dururdu ve kızım ortadan yürürdü. Her defasında bayan polisin olduğu tarafa çekiştirip, "gel kızım heyecanlama" diye onu ordan geçirdim. Ve kızımın lise bitirme notu 100 üzerinden 100. Ayrıca üniversiteyi kazandı. Doktor kontrolünde hormon kullanmaya başladı. Saçları uzadı, abartılarına son verdi. Güveni geldi, içinde sakladığı duygularını abartılı yaşadı ama sonunda yaşının gerektirdiği kıvama geldi. Bebeğim büyümeye başladı. Bunları yaşarken ben sürekli korkulu, kaygılı, endişeli oldum ve hala da oluyorum. Nedeni de korumak kollamak güdüsü olsa gerek; annelik yani!

Artık farklı boyutta yaşıyoruz: ANNESİ VE KIZI! Ergenlik ve menapoz ile ilgili kitaplar okuyorum. Anne ve kız, anne faktörü vs. Çok paylaşacaklarım var, en iyisi ben özete gireyim:

AİLEM: Ağabeyi zaten kabullenmişti, bana ve kız kardeşine destek oldu, maneviyatımızı güçlendirdi. Oğlum, çevremizin kabullenme sürecinde çevremizi sürekli bilgilendirdi, destek oldu.

BABASI: Henüz anlamış değilim. Okul taksitlerine finansal desteği sağladı.

BABAM: Babam kabullendi. "Aman kızım, elinden kaçırma, sarıl ona!" dedi ama 76 yaşında olmasına rağmen bilgi yetersizliğinden devamlı soru soruyordu. CETAD¹⁴ toplantılarına katılan ilk dede ünvanını aldı, bir sürü sorular sordu, kafası karıştı ve bilgilendi. Sn. Dr. NESRİN Hanım'a: "Biz de bilmiyorduk, bilgisizlikten ötekileştirmişiz." dedi.

ANNEM: Baştan beri reddetmişti. Üstüne gitmedim, karşılaştırmadım. Bir yıl sonra bayramda bizi evine davet etti, torunuyla karşılaştı, kucakladı ve "çok güzel olmuşsun sen" dedi.

¹⁴ Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, <http://www.cetad.org.tr/>

YAŞADIĞIM SEMT: Değiştirmedim evimi; niye ordan oraya gideyim ki... Akrabalarımın, tanıdıklarım, komşularımın oturduğu semt. Kızımı koluma takıp çıktım, başımı eğmedim. Ne derler diye düşünmedim. Ekmeğimizi, suyumuzu, değerlerimizi bize kimse vermiyor. Kendimiz kendimizi kurtarıyoruz. Hala bir şey sormadılar, soramazlar da! Duruş önemli...

KARDEŞİM VE EŞİ: Baştan kabullendiler, destek oldular.

LAMBDAİSTANBUL AİLE GRUBU: İyi ki böyle bir çalışmanın öncülüğünü yaptık; yüreklice, sevgiyle, saygıyla çoğaldık. Biz anneler, babalar, kardeşler birbirimize destek oluyoruz. Bizim yeni akrabalarımız oldu; kızımın teyzeleri var, amcaları var, ağabeyleri var. Kendimi güçlü hissetmeme, aynı duygu düşünce olan bizler, yani Lambdaistanbul Aile Grubu ebeveynleri öğrettiler. Saygılı olmayı, koşulsuz sevgiyi, yargılamadan ötekileştirmeden önce BİLGİ SAHİBİ olmayı ve desteği ilke yaptık kendimize.

ERKEK ARKADAŞIM: En zor kısımdan beri yanımda arkadaşım, oksijen tüpüm; zorlukları yaşarken, ağlarken, çaresiz hissederken hep yanımdaydı. Ona sonsuz teşekkürler.

ÖĞRENECEĞİMİZ BİLGİ: Cinsel yönelim nedir? Cinsel tercih nedir? OKULU CETAD ...

İyi ki çocuğum gizlememiş, cinsel durumunu yani kendini benden saklamamış. Gizlenmeler ve yalan söylemeler reddedilme korkusunda kaynaklanıyor. Bence hayatta ne kadar açık olursak kendimiz ve çevremiz için o kadar iyi olur. Biz anne-babalara çok görev düşüyor. Çocuklarını reddeden, lanetleyen aileler kendinden kaçıyor, etraf yüzünden kendiyi yüzleşemiyor. Cinsel kimlik farklılığı yaşayan çocuklarımız için toplum önyargılı. Kendilerinden "namuslarıyla" çalışmaları beklenirken "namuslu bir iş bulamamaları" toplumun konuyla ilgili cahilliğinin yarattığı ikilemlerin en üzücüsü. Cinsel kimliğin, bireyin kimliğinin değişmez ve değiştirilemez bir parçası olduğunu, kişinin kendisini topluma uydurmak yerine toplumun bakış açısını değiştirmesi gerektiğini düşünüyorum. Bunun için de ebeveyn desteği lazım. Yaşam çok kısa, bırakın insanlar cinsel yönelimleri ve kimliklerini ne olursa olsun, nasıl mutlu olacaklarsa; sağlıklı, mutlu ve güvenli yaşasınlar. Çocuklarımıza sahip çıkalım. "Başkası ne der?" ile kendimizi ve çocuklarımızı yiyip bitirmeyelim. Bilinçlenelim. Çocuklarımızla konuşalım. Konuşmalıyız; çünkü esas sapkınlıkların gizlemeler ve ötelemeler sonucunda oluştuğuna inanıyorum.

"Elalem ne der?"lere karşılık, aklımızdan çıkarmayacağımız, kendimize sürekli tekrarlayacağımız, bizi güçlü kılacak cümle (tecrübelerime dayanarak söylüyorum, ben kendimi bu cümle ile ayakta tuttum):

Cinsel kimlik asıl kimliğin çok ufak ayrıntısı. Bizi biz yapan nice özelliklerimiz var, öyle değil mi? Her zaman çoğunluk haklıdır diye bir şey yok. Unutmayalım çiçekler de binbir çeşit...

Herkese sağlık, huzur diliyorum.

Eda Anne

